

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

**Denizli-Tavas- Seki Köyü Türk Dönemi Mimari
Eserleri ve Mezar Taşları**

Yüksek Lisans Tezi

Davut Oğuz

ŞUBAT 2024

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

**Denizli-Tavas- Seki Köyü Türk Dönemi Mimari
Eserleri ve Mezar Taşları**

Yüksek Lisans Tezi

Davut Oğuz

Danışman

Prof. Dr. Kadir Pektaş

ŞUBAT 2024

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Davut OĞUZ tarafından hazırlanan "Denizli- Tavas- Seki Köyü Türk Dönemi Mimari Eserleri ve Mezar Taşları" başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı'nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Kadir Pektaş
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. Mustafa Özer
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Abdülhamit Tüfekçioğlu
Marmara Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 06 / Şubat / 2024

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin Chicago yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Kadir Pektaş

Etik İlkeler Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

Davut Oğuz

ÖZET

Denizli -Tavas- Seki Köyü Türk Dönemi Mimari Eserleri ve Mezar Taşları

Oğuz, Davut

Yüksek Lisans Tezi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Kadir Pektaş

Şubat, 2024

“Denizli- Tavas- Seki Köyü Türk Dönemi Mimari Eserleri ve Mezar Taşları”, isimli bu çalışmada; köyün iç kısmında XIX – XX. yüzyıllar arasında inşa edilen ve tarihi değerini koruyan, han, köy odası, ev, çeşme, cami, köprü ve mezar taşları incelenmiştir. Bu yapılardan büyük bölümü, daha önce detaylı bir araştırmanın konusu olmamıştır. Yapıların çoğunluğu Cumhuriyet Döneminde ya yenilenmiş yada bilinçsizce koruma adına değişikliğe uğratılmıştır.

Köydeki plan ve yapısal özelliklerini koruyabilen 10 adet yapı ile mezar taşlarının Türk Sanatı içindeki yeri incelenmiş, eserlerin ayrıntılı tanımı yapılarak plan ve fotoğraflarla desteklenmiştir. Değerlendirme bölümünde ele alınan eserlerin Türk sanatı içindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuç bölümünde de araştırmalar sırasında elde edilen bulgular verilmiştir.

Denizli- Tavas-Seki'deki Türk Dönemi Mimari Eserleri ve Mezar Taşları başlıklı bu tez, Batı Anadolu'nun küçük bir yerleşiminin tarihi kimliğini ve kısmen ekonomik yapısını ortaya koyan eserleri ele almaktadır. Buradaki yapılar Osmanlı taşra üslubunda, muhtemelen halk tarafından ustalara yaptırılmış eserlerdir.

Bu yapılarda ahşap, taş, alçı ve kalem işi teknikleri kullanılmıştır. Ele alınan yapılar içinde Eski Mescit'te döneminin süsleme sanatlarının özelliklerini yansıtan ve korunarak gelecek kuşaklara aktarılması gereken geometrik ve bitkisel süslemelere yer verilmiştir.

Buradaki eserler aynı zamanda siyasi ve ekonomik buhranların yaşandığı bir dönemde Türk insanının sanat anlayışını, geleneklere bağlılıklarını gösteren önemli tarihi ve sanatsal vesikalardır.

Anahtar Kelimeler: Tavas – Kızılcabölük- Seki – Cami – Çeşme – Han – Sivil Mimari – Köy Odası – Köprü – Mezar Taşı

ABSTRACT

Architectural Structures and Tombstones from the Turkish Period in Denizli - Tavas-Seki Village

Oğuz, Davut

Master Thesis, Department of Art History

Advisor: Prof. Dr. Kadir Pektaş

February, 2024

This study, titled "Architectural Structures and Tombstones from the Turkish Period in Denizli-Tavas-Seki Village," examines the historical structures and tombstones in the village's interior, constructed between the XIX and XX centuries, including han (inn), village room, house, fountain, mosque, bridge, and tombstones that have retained their historical significance. Many of these structures have not been the subject of detailed research before. A significant portion of these buildings has undergone renovations during the Republic Period or has been modified without proper conservation awareness.

The study investigates the place of 10 structures and tombstones within Turkish Art that have preserved their plan and structural features in the village, supported by detailed descriptions, plans, and photographs. The evaluation section aims to determine the place of the examined works within Turkish art. The results section presents the findings obtained during the research.

This thesis, titled "Architectural Structures and Tombstones from the Turkish Period in Denizli-Tavas- Seki," focuses on the historical identity and partially the economic structure of a small settlement in Western Anatolia. The structures in this area are likely works commissioned to craftsmen by the local population in the Ottoman provincial style.

Wood, stone, plaster, and penwork techniques are utilized in these structures. Among the examined buildings, the Old Mosque features geometric and botanical decorations reflecting the characteristics of the period's decorative arts, emphasizing the importance of preservation for future generations.

These works also serve as significant historical and artistic documents demonstrating the Turkish people's artistic understanding and adherence to traditions during a period of political and economic turmoil.

Keywords: Tavas – Kızılcabölük- Seki – Mosque – Fountain – Inn –
Civil Architecture – Village Room – Bridge – Tombstone

ÖNSÖZ

Anadolu'nun tarihi dokusunu koruyan ender yerleşimlerinden biri olan Seki Köyü'nde bugün mevcut olan eserlerin büyük çoğunluğu XIX. ile XX. yüzyıl Osmanlı dönemine aittir. Cami, han, köy odası, çeşme, köprü, mezar taşları ve tarihi evlerin oluşturduğu bu özgün mimariyi tümüyle ayrıntılı olarak ele alan bilimsel bir çalışma yoktur. Kültürel mirasımızı meydana getiren bu eserlerin incelenerek ait olduğu bütün içinde değerlendirilmesinin bu anlamda önemli bir eksikliği gidereceğini kültürel tarih hakkında yapılacak değerlendirmeler için ipuçları sunacağı düşüncesindeyim. Anadolu'daki tarihin birer belgesi niteliğinde olan eski yerleşim yerlerinde ki bilinçsiz uygulamaların yanı sıra dış etkenlerin yıpratıcı etkileri, kullanılan malzemenin kalitesi gibi sebepler, incelediğimiz bu sanat eserlerin tahrip olmasına, değişmesine ve yok olmasına neden olmaktadır. Kaderine terk edilen bu eserlerin yok olması kültür varlıklarımızın ortadan kalkmasına sebep olmaktadır. Yapıldıkları devrin tarihi dokusunu, mimari üsluplarını en güzel şekilde yansıtan ve bu şekliyle incelemeye çalıştığımız yerdeki eserlere en kısa zamanda sahip çıkılması, tahrip olmalarının ve yıkılmalarının önüne geçilmesi, onlara hak ettikleri değerin verilmesi en büyük dileğimizdir. Bu çalışmaların bir halkası olabileceğini düşündüğümüz “Seki Köyü Osmanlı Dönemi Eserleri ve Mezar Taşları” adlı tezimizin incelenmesini ve üzerinde çalışılmasını öneren tez danışmanım Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ'a, her türlü yardım ve eleştirileri ile içtenlikle destek olan değerli hocalarım, Dr. Öğr. Ü. Saim CİRTİL'e, Dr. Öğr. Ü. Selda ÖZGÜN CİRTİL'e, Dr. Öğr. Ü. Erbil C. AKTUĞ'a, Dr. Öğr. Gör. BANU BÜYÜKGÜN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tezdeki eserlerin alan çalışmalarında bana yardımcı olan Bahri YILDIRIM, Volkan EGİN ve Başak EGİN'e, tüm çalışmalarım boyunca yanımda olduğunu hissettiren eşim Elif OĞUZ'a, ve ailesine, kitabelerin okunmasında bana yardımcı olan Erdal SÜNÜK'e, bu eserlerin fotoğraflanmasında emeği geçen Seyfullah GÜNGÖR'e, benim için dualarını eksik etmeyen annem Afife OĞUZ'a, maddi ve manevi olarak hep yanımda hissettiğim babam Cafer OĞUZ'a, her zaman bana cesaret veren ablam Dilek CEYLAN'a ve ailesine desteklerinden dolayı sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

DAVUT OĞUZ

İçindekiler

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
ŞEKİL LİSTESİ.....	VI
FOTOĞRAF LİSTESİ	VIII
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	XII
GİRİŞ	1
1. DENİZLİ, TAVAS - SEKİ KÖYÜ'NÜN TARİHİ VE COĞRAFYASI	3
2. TAVAS - SEKİ KÖYÜ TÜRK DÖNEMİ MİMARİ ESERLERİ.....	6
2.1. YUKARI CAMİİ.....	6
2.2. ESKİ CAMİ	9
2.3. TEK GÖZ HAN	13
2.4. HACI KÂHYALAR ODASI.....	15
2.5. HANÖNÜ ÇEŞMESİ.....	17
2.6. HACI KÂHYALAR MAHALLE ÇEŞMESİ	19
2.7. TEK GÖZ KÖPRÜSÜ	21
2.8. ÖMER YILMAZ EVİ	22
2.9. NESLİHAN ÇETİNKAYA EVİ	24
2.10. OSMAN ŞEN EVİ.....	26
3. TAVAS - SEKİ KÖYÜ MEZAR TAŞLARI.....	28
4. DEGERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA	47
4.1 CAMİLER.....	48
4.2. HAN	51
4.3. KÖY ODASI.....	53
4.4. ÇEŞMELER.....	54
4.5. KÖPRÜ	57
4.6. EVLER.....	58
4.7. MEZAR TAŞLARI.....	61
4.7.1. Başlık Biçimleri.....	62
4.7.1.1. Sarıklı.....	62
4.7.1.2. Fes	62

4.7.1.3. Boyunluklu.....	63
4.7.2. Plan	63
4.7.3. Yazı	63
4.7.4. Süsleme	64
SONUÇ	65
KAYNAKÇA.....	67
FOTOĞRAFLAR.....	75
ŞEKİLLER.....	130

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1- Seki Köyü'nün konumunu gösteren harita
- Şekil 2- Seki Köyü'nün Google Eart'an alınmış uzay fotoğrafı
- Şekil 3- 166 Numaralı Muhasebe-İ Vilayeti Anadolu Defterinde, Seki Köyünün Bulunduğu Harita
- Şekil 4- Deist Walther Von Yayınladığı Haritada Seki Karyesi
- Şekil 5- Richard Kiepert'in Yayınladığı Haritada Seki Karyesi
- Şekil 6- Seki – Yukarı Cami planı
- Şekil 7- Seki – Eski Cami planı
- Şekil 8- Tek Göz Han planı
- Şekil 9- Tek Göz Han restitüsyon denemesi
- Şekil 10- Hacı Kâhyalar Odası plan
- Şekil 11- Hacı Kâhyalar Odası restitüsyon denemesi
- Şekil 12- Hanönü Çeşmesi cephe çizimi ve planı
- Şekil 13- Hacı Kâhyalar Çeşmesi cephe çizimi ve planı
- Şekil 14- Tek Göz Köprüsü cephe ve plan
- Şekil 15- Tek Göz Köprüsü'nün Aksonometrik Perspektifi
- Şekil 16- Ömer Yılmaz Evi Alt Kat Planı
- Şekil 17- Ömer Yılmaz Evi Üst Kat Planı
- Şekil 18- Neslihan Çetinkaya Evi Alt Kat Planı
- Şekil 19- Neslihan Çetinkaya Evi Üst Kat Planı
- Şekil 20- Osman Şen Evi Alt Kat Planı
- Şekil 21- Osman Şen Evi Üst Kat Planı
- Şekil 22- 01 Nolu Mezar Taşı
- Şekil 23- 02 Nolu Mezar Taşı
- Şekil 24- 03 Nolu Mezar Taşı
- Şekil 25- 04 Nolu Mezar Taşı
- Şekil 26- 05 Nolu Mezar Taşı
- Şekil 27- 06 Nolu Mezar Taşı

Şekil 28- 07 Nolu Mezar Taşı

Şekil 29- 08 Nolu Mezar Taşı

Şekil 30- 09 Nolu Mezar Taşı

Şekil 31- 10 Nolu Mezar Taşı

Şekil 32- 11 Nolu Mezar Taşı

Şekil 33- 12 Nolu Mezar Taşı

Şekil 34- 13 Nolu Mezar Taşı

Şekil 35- 14 Nolu Mezar Taşı

Şekil 36- 15 Nolu Mezar Taşı

Şekil 37- 16 Nolu Mezar Taşı

Şekil 38- 17 Nolu Mezar Taşı

Şekil 39- 18 Nolu Mezar Taşı

Şekil 40- Mezar Planları

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1- Yukarı Cami'nin avlu bölümü

Fotoğraf 2- Yukarı Cami'nin güney duvarındaki pencere kısımları

Fotoğraf 3-Yukarı Cami'ye sonradan ilave edilen abdest muslukları

Fotoğraf 4- Yukarı Cami'nin sonradan kapatılmış olan son cemaat yerinin betonarme duvarı

Fotoğraf 5- Yukarı Cami'nin sonradan kapatılmış son cemaat yerinin mihrabı

Fotoğraf 6- Yukarı Cami'nin üst kata çıkmayı sağlayan merdivenleri

Fotoğraf 7- Yukarı Cami'nin mihrabı

Fotoğraf 8- Yukarı Cami'nin minberi

Fotoğraf 9- Yukarı Cami'nin duvarlarını kuşatan geometrik kuşak

Fotoğraf 10- Yukarı Cami mihrabının iki yanında bulunan yazılar

Fotoğraf 11- Yukarı Cami, metal levhalar içindeki yazılar

Fotoğraf 12- Yukarı Cami, metal levhalar içindeki yazılar

Fotoğraf 13-Yukarı Cami'nin üst kat mahfili

Fotoğraf 14- Eski Cami'nin bodrum katı

Fotoğraf 15- Eski Cami'nin kuzey cephesi

Fotoğraf 16- Eski Cami'nin üst örtüsünün betonla kapatılmış hali

Fotoğraf 17- Eski Cami'nin harim mekânı

Fotoğraf 18- Eski Cami'nin Harim mekânın yanındaki odanın ahşap direkleri

Fotoğraf 19- Eski Cami'nin Harim mekânın batı tarafındaki odanın mihrap nişi

Fotoğraf 20- Eski Cami'nin harim mekânın batı tarafındaki odanın ocak nişi

Fotoğraf 21- Eski Cami'nin giriş holü

Fotoğraf 22- Eski Cami'nin mihrabı

Fotoğraf 23- Eski Cami'nin batı penceresi

Fotoğraf 24- Yapının ana giriş kapısı (Eski Cami)

Fotoğraf 25- Harim mekânın içindeki süsleme bordürleri (Eski Cami)

Fotoğraf 26- Mihrap süslemelerinden detaylar (Eski Cami)

Fotoğraf 27- Harim mekânın batı duvarındaki süslemeler(Eski Cami)

- Fotoğraf 28- Harim mekânın batı duvarındaki süslemeler(Eski Cami)
- Fotoğraf 29- Harim mekânın batısında bulunan odanın doğu duvarı(Eski Cami)
- Fotoğraf 30- Yapının duvarlarını dolanan geometrik motif (Eski Cami)
- Fotoğraf 31- Mihrap nişinin batı tarafındaki yazı (Eski Cami)
- Fotoğraf 32- Harim mekânın batı duvardaki yazı(Eski Cami)
- Fotoğraf 33- Harim giriş kapısının üstündeki kitabe (Eski Cami)
- Fotoğraf 34- Girişin önündeki sundurma
- Fotoğraf 35- Han'ın içten görünüşü (Tek Göz Han)
- Fotoğraf 36- Han'ın üst örstü (Tek Göz Han)
- Fotoğraf 37- Han'ın içten görünüşü
- Fotoğraf 38- Yapının göçen kısımları
- Fotoğraf 39- Girişin sağ tarafındaki mekân (Tek Göz Han)
- Fotoğraf 40- Dikmelerinin altına konulan devşirme malzemeler (Tek Göz Han)
- Fotoğraf 41- Hacı Kâhyalar Odası'nın dıştan görünüşü
- Fotoğraf 42- Yapının iç kısmında kalan sıva izleri (Hacı Kâhyalar Odası)
- Fotoğraf 43- Yapının güney duvarı (Hacı Kâhyalar Odası)
- Fotoğraf 44- Yapının doğu duvarı (Hacı Kâhyalar Odası)
- Fotoğraf 45- Han Önü Çeşmesinin cephe görünüşü (Han Önü Çeşmesi)
- Fotoğraf 46- Yapının ayna taşının detayı (Han Önü Çeşmesi)
- Fotoğraf 47- Yapının yalak kısmı (Han Önü Çeşmesi)
- Fotoğraf 48- Yalak kısmından detay (Han Önü Çeşmesi)
- Fotoğraf 49- Yalak kısmından detay (Han Önü Çeşmesi)
- Fotoğraf 50- Hacı Kâhyalar Çeşmesi görünüş
- Fotoğraf 51- Çeşmenin ayna taşı (Hacı Kâhyalar Çeşmesi)
- Fotoğraf 52- Çeşmenin yalak bölümü (Hacı Kâhyalar Çeşmesi)
- Fotoğraf 53- Yalak kısmından detay (Hacı Kâhyalar Çeşmesi)
- Fotoğraf 54- Tek Göz Köprüsünün kuzey taraftan görünüşü
- Fotoğraf 55- Köprü'nün güney taraftan görünüşü (Tek Göz Köprüsü)

Fotoğraf 56- Köprünün üstten görünüşü(Tek Göz Köprüsü)

Fotoğraf 57- Köprü kemerinin alt kısmı (Tek Göz Köprüsü)

Fotoğraf 58- Köprü kemerinden detay (Tek Göz Köprüsü)

Fotoğraf 59- Ömer Yılmaz Evinin görünüşü

Fotoğraf 60- Ömer Yılmaz Evinin alt katı

Fotoğraf 61- Evin avlusundaki helâ kısmı (Ömer Yılmaz Evi)

Fotoğraf 62- Evin dam bölümü ve giriş kapısı (Ömer Yılmaz Evi)

Fotoğraf 63- Evin ön cephesi (Ömer Yılmaz Evi)

Fotoğraf 64- Evin mutfak kısmı(Ömer Yılmaz Evi)

Fotoğraf 65- Evin odasının dolap bölümü (Ömer Yılmaz Evi)

Fotoğraf 66- Evin cephe kısmındaki hayvan kafası (Ömer Yılmaz Evi)

Fotoğraf 67- Neslihan Çetinkaya Evi'nin giriş bölümü

Fotoğraf 68- Neslihan Çetinkaya Evi'nin kuzey cephesi

Fotoğraf 69- Yapının alt katının, kuzey tarafındaki oda (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 70- Yapının doğu cephesine bitişik ahır bölümü (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 71- Evin mutfak bölümü (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 72- Hayat kısmına sonradan yapılan ekleme oda (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 73- Hayatın batı cephesi (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 74- Hayatın kuzey cephesi (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 75- Doğu taraftaki odanın dolapları (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 76-Batı taraftaki odanın ocak bölümü (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 77- Batı taraftaki odanın dolap bölümü (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 78- Batı taraftaki odanın güney cephesi (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 79- Gusülhanenin iç kısmı (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 80- Doğu taraftaki odanın kapısı (Neslihan Çetinkaya Evi)

Fotoğraf 81- Osman Şen Evi'nin giriş cephesi

Fotoğraf 82- Osman Şen Evi'nin helâsı

Fotoğraf 83- Osman Şen Evi'nin damındaki loğ taşı

- Fotoğraf 84- Osman Şen Evi'nin terek bölümü
- Fotoğraf 85- Osman Şen Evi'nin güney cephesi
- Fotoğraf 86- Doğu taraftaki odanın batı cephesi (Osman Şen Evi)
- Fotoğraf 87- Ortadaki odanın iç kısmı (Osman Şen Evi)
- Fotoğraf 88- Batı taraftaki odanın dolap bölümü (Osman Şen Evi)
- Fotoğraf 89- 1 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 90- 2 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 91- 3 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 92- 4 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 93- 5 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 94- 6 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 95- 7 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 96- 8 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 97- 9 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 98- 10 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 99- 11 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 100- 12 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 101- 13 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 102- 14 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 103- 15 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 104- 16 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 105- 17 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 106- 18 nolu mezar taşı
- Fotoğraf 107- Eski Cami'nin dama çıkan merdivenleri
- Fotoğraf 108- Belenardınç Cami Süslemeleri
- Fotoğraf 109- Baklan Boğaziçi Kasabası Eski Cami Kalem İşi Süslemeleri
- Fotoğraf 110- Acıpayam Yazır Cami Kalem İşi Süslemeleri

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz.	Bakınız
B.O.A.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
BOA, DH. MKT.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dâhiliye Nezareti Mektubî Kalemî
BOA, ŞD.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı
BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Sy.	Sayı
S.	Sayfa
VGMA.	Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
Fak.	Fakülte
Fot.	Fotoğraf
H.	Hicrî
Cm.	Santimetre
M.	Milâdî
TDVİA.	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
TTK.	Türk Tarih Kurumu
Yy.	Yüzyıl
Vb.	Ve benzeri
Stad.	Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi
DTCF.	Anadolu Üniversitesi Dil Ve Tarih – Coğrafya Fakültesi
İÜ.	İstanbul Üniversitesi
KGM.	Karayolları Genel Müdürlüğü
ODTÜ.	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
KMÜ.	Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi

GİRİŞ

Hiç şüphesiz ki, Osmanlı İmparatorluğu, köklü bir değişimin öncüsü olarak “Uygarlıklar Tarihinde” önemli bir yere sahiptir. Osmanlının, Anadolu’nun her köşesinde bir izine rastlamak mümkündür. Bu bağlamda Anadolu’da inşa edilen Osmanlı Dönemi Mimari Eserleri, Osmanlı mirası olarak Türk Sanatının bölünmez bütünlüğüdür. Ancak, bu mimari eserlerimizin gereken değeri bulamaması bilinen bir gerçektir. Son dönemlerde Osmanlı sanatının klasik ve erken dönem eserlerinin yanında geç dönem eserlerine de ilginin artması sevindiricidir.

Denizli’nin en önemli ilçelerinden olan Tavas’ın bir köyü olan Seki, Aydın İline de sınırı bulunan bir yerleşim alanıdır (Şekil 1). Geçiş güzergâhında bulunan bu köy Türk Sanatına önemli eser kazandıran bir belde görünümündedir. “Tavas – Seki Köyündeki Osmanlı Dönemi Eserleri ve Mezar Taşları” adlı çalışmada, bu bölgede 19. ile 20. yy. arasında inşa edilen ve günümüzde ayakta olan mimari eserleri tespit etmeyi ve tanıtmayı amaçlamaktadır. Ayrıca yakın geçmişte değişik nedenlerle yıpranmış, değişmiş büyük ölçüde hasar görmüş ve terk edilip yok olmaya mahkûm olan Türk Eserlerini belirlemek ve bilim dünyasının hizmetine sunmak hedeflenmiştir. Bu çalışmada günümüzde ayakta olan iki cami üç sivil mimari yapıları ve birer köy odası, han ve köprü ile mezar taşlarının kataloglaması yapılmıştır.

Bu çalışmada, günümüzde ayakta olan toplam 2 cami, 2 çeşme, 3 sivil mimari örneği, 1 köy odası, 1 han ve 1 köprü ile mezar taşları katalog bölümünde incelenmiştir. Seki’de Osmanlı dönemi içerisinde inşa edilen yapılar gerek mimari gerek süsleme açısından Türk sanat tarihinde önemli bir yere sahiptir. Tez çalışmasında, Seki’deki Osmanlı Döneminde inşa edilen bütün yapılar, ilk defa, bir çalışma içerisinde tarihi ve mimari yönüyle ele alınarak incelenmiştir¹. Dolayısıyla tez çalışmasında, Denizli –Tavas Seki Köyünde Osmanlı dönemine ait mimari eserler

¹Daha önce lisans tezi olarak Tavas / Seki’deki eserler ele alınmıştır. Ancak yapıların tanıtıldığı bu tezde köprü ve sivil mimari örnekleri vb. eserler yoktur. Serdar Ateş, *Denizli-Tavas Seki Köyü Türk Devri Eserleri*, (Basılmamış Lisans Tezi) Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Denizli, 2007.

ve mezar taşları, tarihi ve mimari yönüyle ele alınarak bir bütün dâhilinde incelenmiştir.

Öncelikle arazi çalışmalarında var olan eserler tespit edilmiştir. Daha sonra konuyla ilgili gözlemler ve incelemeler yapılmış, kütüphane çalışmalarıyla yayın ve kaynaklar derlenmiştir. “Denizli-Tavas – Seki Köyündeki Türk Dönemi Eserleri ve Mezar Taşları” başlıklı tez çalışması beş ana bölümden oluşmaktadır.

İlk bölüm “Giriş” bölümüdür. Bu bölümde tez çalışmasının kapsamı, önemi, izlenen yöntem ve amaç belirtilmiştir.

Birinci bölümde Denizli, Tavas ve Seki Köyünün coğrafi konumu, tarihçesi ilgili yayınlardan elde edilen bilgiler doğrultusunda, bölgenin ilk kuruluş döneminden başlayarak, Cumhuriyet dönemine kadar kısaca bilgiler verilmiştir.

İkinci bölüm “Katalog” bölümüdür. Katalog bölümünde, mimari yapılar cephe, iç mekân ve süsleme alt başlıkları altında detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise mezar taşları form, başlık, plan, yazı ve süsleme bakımından incelenmiştir.

Dördüncü bölümümüzde, katalogda yer alan mimari eserlerin ve mezar taşlarının değerlendirilmesi yapılmıştır. Mimari yapılar ve mezar taşları önce bulundukları bölgede diğer benzer yapılarıyla daha sonra Anadolu’da bulunan benzerleriyle kıyaslanarak değerlendirilmiştir.

“Sonuç” kısmında tez çalışmamızdaki bulgulara sırasıyla yer verilmiş, Seki’deki tarihi eserlerin Türk sanatı içindeki yeri belirtilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DENİZLİ, TAVAS - SEKİ KÖYÜ'NÜN TARİHİ VE COĞRAFYASI

Denizli 11. Yüzyılın sonuna kadar Bizanslıların elinde kalmıştır. 1071 Malazgirt savaşını takip eden yıllarda Anadolu, baştanbaşa Türkler tarafından zapt edilmeye başlanmıştır². Ancak yöre 13. Yüzyıl ortalarına değin Bizanslılar ve Türkler arasında birçok kez el değiştirmiştir³. Denizli'de Germiyanogulları 13. Yüzyıl sonlarında egemenlik kurmuş, onları 1300'de İnançoğulları yönetimi izlemiştir⁴. 1368'de Germiyanogulları bölgeyi yeniden ele geçirmişlerdir. Osmanlı Dönemi'nde Denizli Anadolu eyaletlerine bağlı bir sancak merkezi olarak yönetilirken 18. Yüzyılda kaza yapılarak Kütahya'ya bağlanmıştır. 1883'de Aydın Vilayeti'nin bir sancağı, 1910'da bağımsız mutasarrıflık olan Denizli Cumhuriyet Dönemi'nde il merkezi olmuştur. Denizli, Anadolu yarımadasının güneybatısında Ege Bölgesinin doğusunda, Ege, İç Anadolu ve Akdeniz bölgeleri arasında bir geçit teşkil eder⁵. Denizli ili, Doğuda Isparta, Burdur ve Afyon; Batıda Aydın, Manisa; Güneyde Muğla; Kuzeyde Uşak illeriyle çevrilidir.

En büyük ilçelerinden biri olan Tavas kasabasının tarihinin eski çağlara kadar uzandığı bilinmektedir. İlçenin eski adı Yarangüme'dir⁶. Eski çağlardaki adı Tabae / Tabai olan Tavas Bir Karia şehridir⁷. XIV. yüzyılın başlarında Selçuklu devletinin zayıflamasıyla burada Tavas Beyliği kurulmuştur. Ancak ömrü kısa süren bu beylik Menteşeoğullarının⁸ hâkimiyetine girmiştir. Tavas 1424 yılında tamamen Osmanlı toprağı olmuştur. Bu yıldan sonra Menteşe Sancağı olarak teşkilatlandırılmıştır. Doğusunda Acıpayam ve Serinhisar, batısında Karacasu, Güneyinde Kale, Kuzeyinde Babadağ ilçesi ile sınırlandırılmıştır. Yüksek dağlarla çevrilmiş ovalar ve

² Tuncer Baykara, *Denizli Tarihi, (İkinci Kısım, 1070-1429)*, İstanbul, 1969. s.13.

³ "Denizli" *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C. I, İstanbul, 1997, s.445.

⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara, 1988, s.55-57.

⁵ *Denizli İl Yıllığı*, 1967 yılı, Denizli, 1968, s.91.

⁶ *Denizli İl Yıllığı*, a.g.e, 1968, s.85.

⁷ S. Mübahat Kütükoğlu, *XVI. Asırda Tavas Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı*, İstanbul, 2002, s.9.

⁸ Menteşeoğulları ile ilgili bilgi için bkz; Remzi Duran, *Menteşe Beyliği Mimarisi I*, İzmir, (Basılmamış Doktora Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1994.

vadilerin yer aldığı bölgenin kuzeyinde bulunan Akdağ ve Baba Dağları'nın güney etekleri Tavas kazasının sınırları içinde yer alır⁹.

Tez Konumuz olan Tavas'a bağlı olan Seki Köyü¹⁰, Denizli'nin Karacasu istikametindeki son sınır köyüdür (Şekil 2). Seki Köyünde bulunan tarihi eserlere baktığımız zaman, bu bölgenin önemli bir yerleşim yeri olduğunu görmek mümkündür. Osmanlı arşivlerin de "Seki köyü" adının farklı şekillerde telaffuz edildiği görülmektedir. 166 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defter'inde köy Aydın vilayetine bağlı Sek Kayrası, Yeni-Şehir Kazası ve Emirlü Cemâ'atı adlarında farklı isimlerle geçmektedir¹¹ (Şekil 3).

1308 (M.1891) tarihli vilayeti Aydın Salnamesini incelediğimizde ise Seki Köyü Karyesi'nin yine Aydın'a bağlı bir köy olduğu ve nüfusunun 488 kişi, Emakini ise 101 hane olarak belirtilmiştir¹². Yabancı seyyahların çizdiği haritalarda ve verdiği bilgilerde de "Seki" adına rastlamaktayız. Deist, Walther Von'un yayınladığı haritada Seki Köyü'nün adını "Tekke Köyü" olarak yazmıştır¹³ (Şekil 4). Ayrıca 1912 yılda Richard Kiepert'in verdiği haritada da köyün adı "Seki Köyü ve Teke Köyü" olarak birlikte kullanılmıştır¹⁴ (Şekil 5). Mahkeme ve temettuat defterlerinde¹⁵ de Seki Köyünün adı geçmektedir. Bunlardan bir tanesi 334 dosya numaralı kayıta¹⁶, Kadriye isimli Kadının hiçbir nafaka bırakmaksızın kendisini terk eden kocası Seki Köyü'nden Borlulu Hasan Bin Ali'nin celbini istemesi dosyasıdır. Ayrıca; 1410¹⁷ ve 2309¹⁸ dosya numaralı kayıta, Seki Karyesinde ki arazi meselesinden dolayı Bodrum Kaymakamı Ömer Hulusi Efendi'nin görevinden el çektirilmesi ile ilgili evraklar bu dosyalarda yer almaktadır.

⁹ Kütükoğlu, a.g.e. , s.1.

¹⁰ Levent Kurgun, *Denizli İli Yerleşim Yerleri Adları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyat Eğitimi Anabilim Dalı, Denizli, 1997, s.83.

¹¹ 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayeti Anadolu Defteri (937-1530), (haz. Abdullah Sivridağ, Ali Coşkun, Murat Yüzbaşıoğlu v.b.), İstanbul, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1995. S.79, s.461.

¹² Aydın Vilayeti Salnamesi, H.1308 (M.1891), Aydın, s.499, Aydın Vilayet Matbaası,

¹³ Deist, Walther Von, *Asie Mineure ancienne, Karte Des Nord-Westllehen Kleinasien, 1892*, A. Schalt (Berlin), 2012.

¹⁴ Richard Kiepert, Dietrich Reimer (Ernst Vohsen), Berlin, 1912.

¹⁵ B.O.A. ML. VRD. TMT. 8327 numaralı defterde Aydın Karacasu kazası, Seki ve Dikmen Karyelerinin defteri bulunmaktadır.

¹⁶ B.O.A. DH. MKT. 334 dosya nolu 67 gömlek numaralı, 1312 tarihli, defter.

¹⁷ B.O.A. ŞD. 1410 dosya nolu 09 gömlek numaralı, 1327 tarihli, defter.

¹⁸ B.O.A. DH. MKT. 2309 dosya nolu 11 gömlek numaralı, 1317 tarihli, defter.

Cumhuriyet arşivlerinde ise Seki Köyü adına 4 dosyada rastlayabildik. 1897 tarihli dosyada Aydın Seki Köyü'nde Mehmet Ziya'ya bakır madeni ruhsatının verilışı bulunmaktadır¹⁹. 1912 tarihli dosya Aydın Baygın, Ak ve Seki'de Mehmet Salih, Osman Saip, Hafız Ethem, Hacı Emin'e verilen zımpara Madeni arama ruhsatını içermektedir²⁰. 26409 nolu dosyada Denizli Yahşiler Köyü ile Aydın'ın Seki ve Eymir Köyleri bölgesinde 2 il sınırının tespitinin yapılması anlatılmıştır²¹. 2655 nolu dosyada ise Seki Köyünün Denizli Kızılcabölük Bucağına bağlanması yer almaktadır²². 1960 yılında Seki Köyü'nde toplam 652 kişiden 332 erkek 320 kadın nüfus olduğu belirlenmiştir²³. Ancak günümüzde küçük bir köy olan Seki'nin nüfusu son yıllarda Denizli'ye verdiği göç nedeniyle azalmıştır.

¹⁹ Cumhuriyet Arşivi, 24.03.1897, 198 sayılı, 310.10.0.9. fon kodlu, 339.454.0. yer numaralı belge

²⁰ Cumhuriyet Arşivi, 24.11.1912, 242 sayılı, 710 dosya numaralı, 310.10.0.9 fon kodlu, 341.463.0. yer numaralı belge

²¹ Cumhuriyet Arşivi, 11.11.1953, 26409 sayılı, 30.11.1.0. fon kodlu, 241.33.19. yer numaralı belge

²² Cumhuriyet Arşivi, 18.06.1964, 2655 sayılı, 30.11.1.0. fon kodlu, 305.18.17. yer numaralı belge

²³ *Denizli İl Yıllığı*, a.g.e, 1968, s.86.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TAVAS - SEKİ KÖYÜ TÜRK DÖNEMİ MİMARİ ESERLERİ

2.1 YUKARI CAMİİ

Genel:

Cami, köyün yukarı mahallesinde eğimli bir arazi üzerinde inşa edilmiştir. Bu nedenle caminin avlusuna birkaç basamak merdivenle çıkılmaktadır (Fotoğraf 1). Yapı; harim, kadınlar mahfili, son cemaat yeri ve müstemilattan oluşur. Yukarı Mahalle Camisi²⁴, doğu – batı doğrultusunda 15.20x8.95 m boyutlarında uzunlamasına dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir (Şekil 6). Batısında sonradan kapatılmış bir son cemaat yeri vardır.

Dış Cepheler:

Yapı günümüzde çeşitli onarımlar geçirerek yenilenmiştir. İçten ve dıştan çimento harcı ile sıvanan caminin, üzeri dıştan dört yana eğimli marsilya kiremit kaplı kırma çatıyla örtülüdür. Yapının beden duvarlarından 0.35 m taşıntı yapan saçaklar yapıyı boydan boya kuşatmaktadır. Güney ve doğu cephede ikişer sonradan kapatılan son cemaat yerinde ise dört adet pencere bulunmaktadır. Pencereilerin tümü dikdörtgen şekillidir (Fotoğraf 2). Yapının batı cephesindeki sokaktan girilen avlusunun içindeki muhdes ayakkabılığın, kuzey duvarına ek bir duvar örülerek sonradan abdest muslukları ilave edilmiştir (Fotoğraf 3). Batı cephede yapının ana giriş kapısı bulunmaktadır. Caminin batısındaki son cemaat yerinin batı duvarı iki kademeli betonarme duvarla örtülmüştür (Fotoğraf 4).

İç Mekân:

Son cemaat yerinin güney tarafı ahşap bir levhayla ayrı bir bölüm olarak kapatılmıştır. Bu bölümün güney duvarında harim mekânından daha küçük bir mihrap nişi bulunmaktadır (Fotoğraf 5). Ahşap levhayla kapatılan kısmın kuzey

²⁴ İncelediğimiz yapının Aydın Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünde tescil kaydı bulunmamaktadır. Günümüzde kullanılmayan caminin anahtarı Abdullah Misak'dadır.

tarafı da bir sekiyle yükseltilmiş ve üst mahfil bölümüne çıkan merdivenler bu bölüme yerleştirilmiştir (Fotoğraf 6). Caminin harim mekânı doğu batı yönünde dikdörtgen hacimlidir. Camide ahşap malzeme; taşıyıcılarda, üst örtü kirişlerinde, taban ve tavan kaplamasında, kadınlar mahfilinde, minberde ve kapılarda kullanılmıştır. Pencerele demir doğramadır.

Mihrap yarım daire şekilli basit bir niştir. Duvarlarda olduğu gibi mihrabında yenilendiği görülmektedir. Mihrap dışa taşıntı yapan kalın yatay profillerle kademelenmiştir. İki farklı renkte yapılmış ve birbirini kesen kalın bordürlerle mihrabın içine geometrik motifler işlenmiştir. (Fotoğraf 7). Ahşaptan yapılmış olan minber, caminin iç kısmındaki yenilenmeler sırasında boyanmış olmalıdır. Klasik ölçülerde ve tarzda yapılan minberin külah kısmı basık, köşk kısmı da küçük tutulmuştur (Fotoğraf 8). Minber kapısının üstündeki taç bölümü iki yanında minaresi olan üç kubbeli bir cami şeklinde yapılmıştır. Köşk kısmının altındaki boşluk perde ile kapatılmış olup dolap olarak kullanılmaktadır. Aynalık bölümüne kazıma tekniği ile 10 tane çiçek motifi yapılmıştır. Süpürgeliğe açılmış dilimli kemerli iki küçük niş vardır.

Süsleme:

Caminin dış cephesi tamamen beyaz renge boyanmıştır ve dikkate değer süsleme unsuruna rastlanılmamıştır. İç mekânda duvarlar iki farklı renkte yapılmış ve birbirine paralel olarak uzanan kalın bordürlerle yatay olarak üç kuşağa ayrılmıştır. Bu bordürler geometrik şekillidir. Bunlar muhtemelen caminin yenilendiği ve duvarlarının boyandığı zamanda yapılmış olmalıdır (Fotoğraf 9). Mihrabın üst kısmında dikdörtgen metal bir levha içinde ayet bulunmaktadır. Mihrabın, sağında daire içine alınmış olarak “Allah”, sol tarafında ise “Muhammed” yazısı dikkat çekmektedir. Bunlar beyaz zemin üzerine siyah boyayla yazılmıştır. Diğer duvarlarda da metal levha içinde dört halifenin ismi yazılıdır. Ahşap tavanın ortasında iç içe geçmiş olarak, kırmızı ve pembe renkte yapılmış geometrik bir şekil görülmektedir (Fotoğraf 10-11-12).

Mahfile, giriş kapısının solundaki 9 basamaklı merdivenle ulaşılır. Mahfil katının taşıyıcı sistemi, ikisi duvara bağlı ikisi serbest ahşap direk üzerine giriş atılarak yan

duvarlara bağlanmıştır. Mekânın üst bölümü harimdeki gibi alttan kaplamalı tavan biçimindedir²⁵. Mahfil katın mihrap aksında beşgen şeklinde çıkması vardır (Fotoğraf 13). Mahfilin alt katı zemin kotundan bir basamak yükseltilerek korkulukla harim mekânından ayrılmıştır. Kuzey batı köşesine de sonradan imam odası yapıldığı görülmektedir. Yapının tarihi hakkında yazılı belge bulunmamaktadır. Caminin hariminde Tavas müftülüğüne ait ibadete açılış beratında 1969 yazmaktadır. Ancak yerli halktan edindiğimiz bilgilere göre yapının bu tarihte onarılarak ibadete açıldığı, bundan önce üzerinin toprak damla örtülü olduğu aktarılmıştır²⁶.

²⁵ Ahşap tavanlar için bkz; Yılmaz Önge, “Selçuklularda ve Beyliklerde Ahşap Tavanlar” *Atatürk Konferansları V. 1971-1972*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVII., sa.51, Ankara, 1991, s.179-196.

²⁶ Bilgileri bizimle paylaşan Abdullah Misak Bey’e teşekkürlerimi sunarım.

2.2. ESKİ CAMİ

Genel:

Cami eğimli bir arazi üzerinde yer almakta olup iki katlı olarak inşa edilmiştir. Zaviyeli camileri hatırlatan yapı, sosyal amaçlı birimler ve harim bölümünden meydana gelmektedir²⁷ (Şekil 7). Alt katın giriş kapısı çatıya çıkan merdiven boşluğunun alt kısmındadır. Günümüzde samanlık ve depo olarak kullanılan bölümün içersine girilememiştir. Dört basamak yolun alt kotuna doğru inilerek girilen mekânın içi uzunlamasına dikdörtgen şeklindedir. Dört sıra halinde dizilmiş 12 sütunla üst kat taşınmaktadır²⁸ (Fotoğraf 14). Yapının örtü sistemi ahşap kirişlerle taşınan düz dam şeklindedir. Yapı, moloz ve kabayonu taş malzemeye inşa edilmiştir (Fotoğraf 15). Duvarlar samanlı çamur sıva üzerine, ince alçı sıva ile sıvanmıştır. Günümüzde sıvaların çoğu dökülmüştür.

Dış Cepheler:

Doğu ve kuzey duvara birer, güney cepheye de iki pencere açılmıştır. Ayrıca batı duvardan ocaklı mekâna açılan bir pencere daha yer almaktadır. Pencere ve kapı kanatları ahşap malzemeye yapılmıştır. Yapı içten ahşap tavanlı, dıştan toprak damlıdır. Ancak yapıyı depo olarak kullanan köy halkı yapının üstünü beton şapla kaplamıştır (Fotoğraf 16).

İç Mekân:

Harim, mihraba dik uzanan üç sıra halinde dizilmiş dokuz ahşap sütunla taşınmaktadır (Fotoğraf 17). Harimin batısındaki mekân kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Tek sıra halinde üç ahşap sütunla üst örtü taşınmıştır (Fotoğraf 18). Güney duvarında birer pencere ve mihrap nişi bulunur (Fotoğraf 19). Batı duvarında bir ocak kuzey duvarında ise bir pencere bulunur (Fotoğraf 20). Bir köy odası gibi

²⁷ Yapı zaviyeli camilere plan açısından değil fonksiyonel açıdan benzemektedir. Caminin yanındaki sosyal amaçlı kalma bölümü, diğer ters “T” planlı camilerdeki sosyal birimlerin görevlerini karşılayan mekânları akla getirmektedir. Ayrıca bkz. Semavi Eyice, “İlk Osmanlı Devrinin Dini-İhtimai Bir Müessesesi Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler”, *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.23, sy.1-2, İstanbul, 1962, s. 1-80.

²⁸ İçerisine girilemeyen mekânın küçük bir aralıktan gözlenebildiği kadarı ile bilgi verilmiştir.

düzenlenen bu mekân, cami imamının kaldığı veya cemaatin toplanma yeri olarak kullanıldığı bir oda hüviyetindedir.

Kuzey duvarın batı köşesine yakın olan bir kapı ile önce giriş holüne geçilir. Bu giriş holünden açılan ayrı kapılarla ocaklı mekâna ve harime girilmektedir (Fotoğraf 21). Bu mekân ahşap bölmelerle oluşturulmuştur. Hole açılan giriş kapısı ahşaptan yapılmıştır ve basık kemerlidir.

Süsleme:

Giriş kapısının aynalık kısmında baklava desenli geometrik şekiller bulunmaktadır. Harim ve diğer mekânın giriş kapıları da dikdörtgen söveli olup yine ahşaptan yapılmıştır. Mihrap derin olmayan yuvarlak bir niş şeklinde açılmış olup mukarnas kavsaralıdır. İki kademeli bir profil ile duvara gömülü mihrabın çerçevesi boya ile belirlenmiştir (Fotoğraf 22).

Yapının harim bölümüyle diğer mekânının içi tamamen sıva üzerine renkli boyalarla yapılan kalem işi süslemelerle kaplıdır. Sıva üzerindeki süslemelerin birçoğu yok olmak üzeredir. Süslemeleri tekniklerine göre ahşap ve kalem işi süsleme olarak iki gruba ayırabiliriz.

Caminin ahşap süslemesi pencere kanatlarında, kapılarda ve ahşap korkuluklarında basit ve sade bir şekilde uygulanmıştır. Yapının pencereleri korkuluklarla (kafesle) kapatılmıştır. Orta bir boğumla bağlanan beş ahşap çıta üst ve alt tarafta birer düğüm motifiyle hareketlendirmiştir (Fotoğraf 23). Yapının ana giriş kapısını çevreleyen su yolu motifi ile kapının tepelik kısımdaki geometrik desenler sade bir süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur (Fotoğraf 24).

Harim bölümü ve batı taraftaki odanın duvarlarında zengin kalem işi süslemeler bulunmaktadır. Yapının giriş holü hariç mekânın diğer bölümleri mavi, gri, yeşil, lacivert ve kahverengi renkli süslemeler ile bezenmiştir. Beyaz zemin üzerine kalem işi tekniği ile yapılan süslemelerin cami inşa edilirken mi yoksa daha sonraki dönemlerde mi yapıldığı bilinmemektedir. Süsleme programına baktığımızda motifleri bitkisel, geometrik ve yazı olarak üç gruba ayırabiliriz.

Camide kalem işi tekniğinde yapılmış süslemeler arasında en sık rastlanan kompozisyon bitkiselidir. Kompozisyonlar ince bir bordürün içine yerleştirilen ‘S’ ve ‘C’ kıvrımları ile sınırlandırılan alanlarda dönüşümlü olarak uygulanmıştır (Fotoğraf 25). Caminin iç duvarları beyaz zeminli geniş şeritlerin üzeri kalem işi tekniği ile vazodan çıkan çiçekler, laleler, karanfiller ve kıvrık dallar gibi bitkisel motiflerle süslenmiştir. Natürmortlar, kaideli kulpsuz vazolarda yer almaktadır. Mihrabın iki yanında mavi ve yeşil tonların hâkim olduğu yapraklar, mihrabın üst sınırına kadar uzatılmıştır. Üst yaprakların arasından çıkan lale motifiyle orta bölümdeki haşhaş motifini andıran tasvirler göze çarpmaktadır (Fotoğraf 26). Mihrabın profil kısmı ile mukarnas bölümündeki serbest çiçek demetleri kırmızı, yeşil ve sarı renkte işlenmiştir. Batı taraftaki mekânın harimle ortak paylaşıldığı duvardaki süslemeler, mihraptakilerden sonra sağlam olarak günümüze ulaşan motiflerdir. Pencerenin iki yanında panolar içerisine yerleştirilmiş bitkisel kompozisyonlar ya bir kap içinden çıkar şekilde ya da serbest çiçek demetleri olarak verilmiştir (Fotoğraf 27-28).

Güney duvarının doğu tarafındaki pencerenin çevresinde bulunan süsleme kompozisyonunun çoğu dökülmesine karşın serbest duran bitkisel motiften çıkan haşhaş ve karanfil motifleri; yaprak ve ince dallar şeklinde bir kompozisyon oluşmuştur. Yan mekânın sadece doğu duvarında ve ocak bölümünün doğu tarafında kalem işi süslemeler sağlam olarak günümüze ulaşabilmiştir. Buradaki süsleme anlayışı da harim mekânındaki panolara işlenmiş motifleri tekrarlar niteliktedir. Buradaki sağlam kalan motifler serbest çiçek demetleri şeklindedir. Mavi ve lacivert dallar arasından çıkan kırmızı renkteki yapraklar dikkat çekici süsleme unsurlarındandır (Fotoğraf 29).

Geometrik süslemelere bakacak olursak; iç mekânda duvarlarda kalan izlerden anlaşıldığı kadarıyla siyah zemin üzerine sırayla kırmızı-beyaz ve yeşil-beyaz renkli dikdörtgen zikzak şeklinde dizildiği bir kuşak tavan seviyesinde duvarları yatay olarak dolaştığı anlaşılmaktadır (Fotoğraf 30). Mihrap nişinin perde motifi, mavi ve lacivert hatlarla belirginleştirilmiş birbirini takip eden üçgenler şeklinde işlenmiştir.

Ayrıca duvarların üst kısmında beyaz zemin üzerine madalyonlar içine siyah veya lacivert renkte;

Allah (C.C), Ali (R.A), Muhammed (S.A.V) isimleri yer almaktadır²⁹.

Güneybatı taraftaki pencerenin üzerinde de bir madalyon görülmekte ancak yazı kuşağı döküldüğünden okunamamaktadır. (Fotoğraf 31-32).

Harim mekânının giriş kapısının üzerinde ahşap zemin üzerine yazılmış bir kitabesi bulunmaktadır. Kitabe metni şöyledir;

صاحب الخيرات والحسانت سنة ١٣٢٥

Sahib-ül hayrat ve-l-hasenat sene 1325 (Miladi 1907/1908) (Fotoğraf 33). Ancak bu kitabenin inşa kitabesi mi onarım kitabesi mi yoksa süslemelerin yapıldığı döneme ait bir kitabemi mi olduğunu bilinmemektedir.

²⁹ Mihrabın doğu tarafında bulunan bu yazı kuşağının çoğu dökülmüş olmasına rağmen baştaki birkaç harf gözükmektedir. Okuyabildiğimiz kadarıyla burada Muhammed (S.A.V) yazdığını söyleyebiliriz.

2.3. TEK GÖZ HAN

Genel:

Yapı, köy meydanından Orta Mahalleye doğru giden ana yolun üzerinde doğu taraftadır. Kuzey – güney yönde eğimli bir arazi üzerinde yer alan han, dikdörtgen planlı bir düzenlemeye sahiptir (Şekil 8). İlk olarak K. Pektaş Seki köyünde bir hanın varlığından bahsetmiştir³⁰. Üç ayrı mekândan oluşan hanın inşasında moloz ve kabayonu taş birlikte kullanılmıştır. Hanın kitabesine ve herhangi bir kaydına ulaşamamıştır. Bu yüzden yapının ne zaman inşa edildiğini tespit etmek zordur. Ancak mimari ve diğer yapıları göz önüne alındığında 19. yüzyılın sonu 20 yüzyılın başında yapıldığı düşünülebilir.

Dış Cepheler:

Yapının kuzeyinde iki ahşap sütunla taşınan önü açık bir sundurması bulunur. Hanın iki ayrı mekânına da buradan açılan iki ayrı kapıyla girilmektedir (Fotoğraf 34). Hem ahır kapısı hem de misafir hanenin giriş kapısı ahşaptır. Ahır giriş kapısı daha geniş olup çift kanatlı olarak yapılmıştır (Fotoğraf 35). Yapı içten ahşap tavanlı, dıştan toprak damlıdır (Fotoğraf 36).

İç Mekân:

Büyük mekân içten 9.21x6.30 m ölçülerinde olup üçer sıra halinde dizilmiş 18 ahşap taşıyıcı ile enlemesine altı sahnalıdır. Günümüzde bu sütunlardan bazıları yerinden sökülmüştür. Üst örtüsü çökmüş durumda bulunan doğu taraftaki mekân ise diğerine göre daha küçük ebatta olup 4.63x2.96 m ölçülerindedir (Fotoğraf 37). Küçük mekânın örtü sistemi yıkılmış, beden duvarlarının bir kısmı ayakta kalabilmiştir. Yıkıntılar arasından görebildiğimiz kadar batı cephede bir ocak nişi ile kuzey tarafta bir penceresi bulunmaktadır (Şekil 9). Ahır kısmının güney ile doğu tarafında kısmen üst örtüde ve beden duvarlarında çökmeler görülmektedir (Fotoğraf 38-39). Yapının küçük mekânlardan oluşması sebebiyle, bir kervansarayda bulunması gereken asgari servis üniteleri konusunda fikir yürütmek oldukça zordur. Hanın su kaynağı yapının kuzeydoğusunda yer alan çeşmeden sağlandığı ileri sürülebilir.

³⁰ Kadir Pektaş, “Denizli Çevresindeki Türk Dönemi Tarihi Eserler Üzerine”, *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, C.II. , Denizli, 2006, s.146.

Süsleme:

Oldukça sade yapılmış olan yapıda herhangi bir süsleme öğesine rastlanılmamıştır. Yapının sadece ahşap sütunların altında devşirme kaideler yer almaktadır (Fotoğraf 40).

2.4. HACI KÂHYALAR ODASI

Genel:

Seki köyünün kuzeybatı tarafında bulunan yapı, kareye yakın dikdörtgen planlıdır (Şekil 10). Odaya batı duvarının güney köşesine yakın olan bir kapıyla girilir. Batıdan doğuya doğru eğimli bir arazi üzerinde yer alan oda, kabayonu ve moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir (Fotoğraf 41). İki katlı olarak inşa edilen yapı, güney yönüne açılmış bir kapıyla girilen zemin kat üzerine inşa edilmiştir³¹. Hacı Kâhyalar Odasının kesin tarihini verecek herhangi bir kitabesi veya vakıf kaydı bulunmamaktadır. Yapının mimari özellikleri ile kullanılan malzeme göz önüne alındığında odayı, 19 yüzyılın sonu 20. yüzyılın başına tarihlemek mümkündür.

Dış Cepheler:

Yapının giriş kapısına ulaşımı sağlayan kuzey cephedeki merdivenler günümüzde yoktur. Yol çalışması sırasında veya ahşap malzemeden yapıldığı için zaman içinde çürüyüp yıkılmış olabilir. Üst örtüsü kırma çatı şeklinde yapılmış ve kiremitle kaplanmıştır. Dıştan sıvasız olan yapıda özellikle kuzey cephede derin çatlaklar ve çökmeler görülmektedir.

İç Mekân:

Yapının iç mekânının tavanında ve pencerelerde ahşap kullanıldığı görülmektedir. Yapının iç kısmı toprak, kireç karışımı bir sıva ile sıvanmıştır (Fotoğraf 42). Çoğu bölümde sıvalar dökülmüş alt kısımdaki taş malzeme ortaya çıkmıştır. Kapıdan girildikten sonra iç mekânın doğu duvarı önünde dört adet serbest ahşap sütun karşımıza çıkmaktadır. Bu sütunlar yapının bakımsızlığından kaynaklı çökmeyi engellemek ve ahşap tavanı desteklemek amacıyla konulmuş olmalıdır. Doğru cephede bir ocak ve ahşap dolap kapaklarıyla kapalı bir niş bulunmaktadır. Yapının kuzey duvarında bir pencere açıklığı vardır. Güney cephede, günümüzde kapatılmış olan bir pencere izi görülmektedir (Fotoğraf 43-44), (Şekil 11).

³¹ Yapının alt katına girişi sağlayan kapının kapalı olmasından dolayı bu bölüme girilememiştir.

Süsleme:

Oldukça sade olan yapıda süsleme yok denecek kadar azdır. Ahşap kapı ve pencere kanatlarında görülen kabartma ve oyma tekniğinde yapılmış geometrik süslemeler dışında hiçbir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır.

2.5. HANÖNÜ ÇEŞMESİ

Genel:

Çeşme, köy meydanından yukarı çıkan yolun solunda Orta mahallesindeki hanın kuzeydoğu köşesinde bulunmaktadır. Arka kısmı yarıya kadar toprak kaplı olan çeşme, bir evin bahçe duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir. İsmi yan kısmındaki handan alan yapı, moloz taş, tuğla ve kabayonu taştan inşa edilmiştir. Tek cepheli, sivri kemerli nişe sahip olan kareye yakın dikdörtgen prizma gövdeli çeşme, 2.50 m. genişliğinde, 51 m. derinliğinde ve 2.58 m. Yüksekliğindedir (Şekil 12). Üzeri düz kayrak taşları ile örtülü olan yapıyı yabani otlar kaplamıştır.

Çeşmenin üzeri sonradan sıvanmış olup sıvanın döküldüğü bölümlerde kullanılan inşa malzemeleri görülmektedir. Kemerinde tuğla, niş kısmında kabayonu taş ve tuğla malzemenin bir arada kullanıldığı görülebilmektedir (Fotoğraf 45). Yatay dikdörtgen formlu mermer ayna taşının hemen üzerinde, 35 cm. genişliğinde 25 cm. derinliğinde dikdörtgen bir niş yer almaktadır. Günümüzde işlevini yitirmiş çeşmenin ayna taşı üzerine iki adet lüle deliği bulunmaktadır (Fotoğraf 46). Günümüzde kuruyan çeşmeye suyun nerden geldiği bilinmemektedir. Ayrıca çeşmenin su deposu da yoktur. Bağımlı çeşmeler grubundan olan yapının sivri kemerinin üzengi noktaları önündeki yalağın üstüne binmektedir. Çeşmenin yalak kısmı Roma dönemine ait MS 2. yy. Girlandlı lahit teknesidir. Seki köyüne yakın olan antik kentlerden getirilmiş olması muhtemel yalağın ön cephesinde figürler ve Grekçe kitabe yer almaktadır³² (Fotoğraf 47-48).

Çeşmenin üzerinde hangi tarihte, kim tarafından yapıldığını gösteren bir kitabe bulunmamaktadır. Yan kısmındaki evin bahçe duvarına bitişik olan bu yapı 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başına tarihlenebilir.

Süsleme:

Lahitin ön cephesinde girlandları köşelerde Nykhe'ler taşır. Merkezde karşılıklı iki Cupid'in taşıdığı tabula ansata yer alır. Bunun her iki yanında birer girland, girlandların içerisinde de birer büst vardır (olasılıkla mezar sahiplerinin).

³² Afrodias ve Apollonia Salbace antik kentleri Seki Köyüne en yakın ören yerleridir.

Girlandların alt kısmından üzümler sarkmaktadır. Üst kısmı kırıktır. Merkezde kırık kısım beton ile doldurulmuştur. Kabartma yüzeyleri oldukça aşınmıştır (Fotoğraf 49). Hanönü çeşmesi genel olarak sade bir görünüme sahiptir. Yapıya hareket katan sadece tuğla örgülü kemeridir. Malzemenin değişik büyüklüklerdeki taş malzemeden seçilmiş olması ve aralarda tuğla kullanımı yapıya hareketlilik kazandırmaktadır.

2.6. HACI KÂHYALAR MAHALLE ÇEŞMESİ

Genel:

Yapı, aşağı mahalledeki Hacı Kâhyalar Odasının tam karşısında, bir evin çevre duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir. İsmi karşı cephedeki köy odasından alan çeşmenin arka bölümü toprak dolmuştur. Bahçe duvarından dışarıya dikdörtgen çıkıntı yapan çeşme diğer yapıya bağımlıdır. Deposuz olan yapının bugün suyu akmamaktadır. Çeşmenin batı kısmındaki kemer taşları şebeke suyu bağlanmaya çalışılırken tahrip olmuştur. Yalak kısmen aşınmış durumdadır. Yapının bazı bölümleri sonradan sıvanmıştır.

Tek cepheli, sivri kemerli bir nişe sahip olan dikdörtgen prizma gövdeli çeşme, 2 m. genişliğinde, 30 m. derinliğinde ve 2.40 m. yüksekliğindedir. Çeşme sivri kemerli eyvan şeklinde güney cepheye açılmaktadır. Yapının kemeri üzengi taşından 5 cm kadar içe çökertilmiştir (Şekil 13). Üzeri düz kayrak taşları ile örtülü olan yapının hafif çıkıntılı bir saçağı bulunmaktadır (Fotoğraf 50). Çeşmenin sivri kemerinde, nişinde ve diğer bölümlerin de kabayonu taş, tuğla ile moloz taş birlikte kullanılmıştır. Çeşmenin ayna taşının alt kısmı sonradan çimento ile sıvanmıştır.

Yatay dikdörtgen formlu mermer ayna taşının hemen üzerinde ve batı kenarında birer niş yer almaktadır. Bu nişlerin içi sonradan taşlarla kapatılmıştır. Günümüzde işlevini yitirmiş çeşmenin ayna taşında bir tane lüle deliği bulunmaktadır (Fotoğraf 51) Kuruyan çeşmeye suyun nereden geldiği bilinmemektedir Yapının suyu kesildiğinden çeşmeye şebeke suyu bağlanmış ancak su hattı da sonradan kör tıpayla kapatılmıştır.

Bu çeşmenin de üzerinde hangi tarihte, kim tarafından yapıldığını gösteren bir kitabe rastlanılmamıştır. Bu yapıyı 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başına tarihleyebiliriz.

Süsleme:

Çeşmenin yalak kısmı Hanönü Çeşmesindeki gibi Roma dönemine ait lahit teknesidir. MS 2. yüzyılda Roma Döneminde yapılmış girlandlı lahit mermerin, girlandlarını köşelerde Nykhe'ler taşır. Merkezde karşılıklı iki Cupid'in taşıdığı

tabula ansata içinde yazıt yer alır. Bunun iki yanında birer girland, girlandların içinde (olasılıkla mezar sahiplerinin) büst kabartması bulunmaktadır. Üst kısmı kırıktır. Figürlerin yüzleri ve yazıt aşınmıştır (Fotoğraf 52-53).

Hacı Kâhyalar Çeşmesi de genel olarak sade bir yapıdır. Yapıya hareket katan sadece malzemenin değişik büyüklüklerdeki taslardan seçilmiş olması ve aralarda tuğla kullanımıdır. Bu da yapıya hareketlilik katmıştır.

2.7. TEK GÖZ KÖPRÜSÜ

Köprü, Kuyucak – Tavas karayolu üzerindeki Seki Köyü'nün sınırları içerisinde yer almaktadır³³. Eser günümüzde kullanılmamaktadır. Hemen yanından geçen D585 karayolu, yapının işlevini kaybetmesine yol açmıştır. Adını büyük ana gözünden alan köprü sağlam ve kullanılabilir durumdadır. Kuzey – güney yönünde akan derenin günümüzde kuruduğu, bazen kış aylarında yağışların artmasıyla birkaç ay debisinin arttığı yöre halkı tarafından belirtilmektedir.

Kabayonu ve moloz taş malzeme kullanılarak inşa edilen köprü, yuvarlak kemerli bir açıklıktan oluşmaktadır (Şekil 14). Köprünün boyu 15.10 m., genişliği ise 3.20 m., ana göz açıklığı 5.82 m., yüksekliği yaklaşık 6.60 metredir (Fotoğraf 54). Tempan duvarları ana kemer gözüyle aynı düzlem de yer almaktadır. Köprülerin genellikle tempan duvarlarının iki yanında bulunan korkuluklar bu yapıda yoktur (Fotoğraf 55-56). Doğu – batı doğrultusunda uzanan köprünün doğu kısmındaki ayak bölümü doğrudan doğruya ana kayaya oturmaktadır. Batı kısımdaki ayak ise 2.30 m genişliğinde, 3.50 m derinliğindedir (Şekil 15).

Kemer arazinin eğimine ve ana kayanın durumuna göre iki aşamada yapılmıştır (Fotoğraf 57). Bunun sonucu güney yönündeki kemer kıvrımı kuzeydekine göre daha aşağıda kalmıştır. Kemerde kullanılan taşlar diğer bölümlere göre daha özenli ve yüzeyi düz olanlar seçilmiştir (Fotoğraf 58). Kemer oldukça sade bir işçiliğe sahiptir. Yapı yüzeyinde herhangi bir süsleme ve kitabeye rastlanılmamıştır. Bu sebeple köprünün kesin inşa tarihi ve bânisi bilinmemektedir. Ancak inşa malzemesi ve kemerinden köprünün 19. yüzyılın sonlarına doğru yapıldığı söylenebilir.

³³ Seki Köyü'nün muhtarı ve köyün yerlilerinden Abdullah Misak'ın aktardığı bilgilere göre burada aynı köprüden iki tane olduğu belirtilmektedir. Ancak bir tanesi muhtemelen yol geçerken veya başka nedenlerle yıkılmış olmalıdır.

2.8. ÖMER YILMAZ EVİ

Genel:

Seki köyünün Orta Mahallesinde bulunan ev, günümüzde de kullanılmaktadır. Evin bugünkü sahibi Ömer Yılmaz'dır. Ev köyün kuzeybatı ucuna giden ana yolun sağ tarafında, Hanönü çeşmenin karşısında yer alır. İki kanatlı bir kapıyla sokağa açılan büyük bir avlu içerisine yerleştirilmiş ev iki katlı ve dış sofalıdır (Şekil 16 -17). Yapının inşa tarihi hakkında belge yoktur. Ancak malzeme ve ahşap işçiliği gibi unsurlara bakarsak yapı 20. yüzyılın başlarına tarihlenebilir.

Dış Cepheler:

Kuzeyinde yer alan avlusu ile birlikte kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir alanı kaplayan evin inşa malzemesinde moloz taş, ahşap ve kabayonu taş birlikte kullanılmıştır. Yapının örtü sistemi ahşap kirişlerle taşınan düz dam şeklindedir (Fotoğraf 59). Güney cepheye dört pencere yerleştirilmiş olup kuzey ve batı cephede pencere bulunmamaktadır.

İç Mekân:

Alt katta birbirinden farklı boyutlarda iki mekân ve bir hol bulunmaktadır. Avlu kapısının güney tarafında bulunan holden iki kapıyla bu mekânlara girilmektedir. Büyük olan mekânın ahır, ondan daha küçük boyutta olan mekân ise samanlık olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 60). Avlunun kuzeydoğu köşesine yerleştirilen helâ bölümü sonradan yenilenerek tuğladan örülmüştür (Fotoğraf 61). Avlunun kuzey tarafında eve bitişik olarak yapılmış merdivenlerle üst kata çıkılmakta ve ahşap direklerle taşınan düz örtülü alandan bir kapıyla iç mekâna girilmektedir (Fotoğraf 62). Beş ahşap dikmeyle taşınan hayatın ön tarafı sonradan ahşap dilmelerle ve naylonlarla kapatılmıştır (Fotoğraf 63). Hayatın güney duvarının ortasında bir ocak nişi ile iki yanında pencere bulunmaktadır. Güneydoğu köşede ise dışarıya taşıntı yapan mutfak bölümü, dış sofaya girilen ana kapının doğu tarafında ise ambar yer almaktadır (Fotoğraf 64). Hayatın batı duvarında ki iki kapı iki farklı odaya açılmaktadır.

Odaların ikisi de kare planlı olup hemen hemen birbiriyle aynı ölçülerde yapılmışlardır. Güneybatıdaki odanın kuzey ve batı duvarı ahşap dolaplarla kaplanmıştır. Güney duvarında iki pencere ve dışarıya taşıtın yapan bir ocak nişi bulunmaktadır. Mekânın güneybatı köşesinde ve kuzeybatı köşesinin pahlanmış bölümünde çiçeklik-şerbetlik bölümü yer almaktadır. Üç gözden oluşan çiçeklik-şerbetlik bölümleri oval olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf 65). Kuzeybatıdaki odanın güney duvarı ahşap dolaplarla kaplanmıştır. Kuzey duvarında bir ocak nişi ile doğu duvarında hayata açılan pencere bulunmaktadır.

Süsleme:

Odaların ve dolapların ahşap kapıları hariç yapıda süsleme unsuru yoktur. Oldukça sade yapılan evin dış cephesine beden duvarının içine gömülü öküz kafası yerleştirilmiştir (Fotoğraf 66). Büyükbaş hayvan kafataslarının evlerinin dış cephesine konulmasının nedeni hane halkını ve mekânı nazardan korumasına inanılmasıdır³⁴.

³⁴ Ayrıntılı bilgi için; Nilgün Çıblak, “Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*”, sayı.15, s. 8-9, Ankara, 2004.

2.9. NESLİHAN ÇETİNKAYA EVİ

Genel:

Seki köyünün, Yukarı Mahallesiinde bulunan ev günümüzde Havvana Çelik' e aittir. Geniş bir avlu içerisinde yer alan ev iki katlı dış sofalıdır. Alt kattaki mekânlar ahır, samanlık ve depo olarak kullanılmıştır. Üç oda ve bir holün bulunduğu alt kata avlu kapısının güneydoğu köşesinden girilmektedir. Asıl yaşam alanı olan üst katta iki oda mevcuttur (Şekil 18-19). Bu yapının da Ömer Yılmaz Evi gibi XX. yüzyılın başlarında yapıldığı tahmin edilmektedir.

Dış Cepheler:

Avlunun güney cephesine yerleştirilen evin giriş cephesi kuzeye bakmaktadır. Avluya doğu cepheden açılan bir kapıyla girilmektedir (Fotoğraf 67). Kıрма çatıyla kapatılan evin üzeri kiremit kaplıdır. Evin saçakları geniş tutulmuştur. En çok kuzey cephede beden duvarlarından taşıntı yapmaktadır (Fotoğraf 68). Bu saçaklar merdiven kısmını yağmurdan korumaktadır.

İç Mekân:

Alt kattın ön bölümünde bir hol bulunmaktadır. Holden güneye bakan odalara, kuzey cepheden tek kanatlı iki kapıdan girilmektedir. Bu iki odanın da tüm cepheleri sağırdır (Fotoğraf 69). Diğer oda ise holün batı cephesine yerleştirilmiştir. Bu oda diğerlerinden farklı bir plana ve düzenlemeye sahiptir. Düzgün bir plan vermeyen oda depo olarak kullanılmaktadır.

Evin batı cephesine ayrı bir birim olarak yapılan iki bölümlü bir ahır mekânı daha bulunur. Ön mekânın girişi geniş bir açıklık olarak düzenlenmiştir (Fotoğraf 70). Bu bölümden bir kapıyla diğer odaya geçilmektedir. Ancak bu odaya girilememiştir. Üst kata kuzey cephenin orta kısmına yerleştirilen ahşap merdivenlerle çıkılmaktadır. Ahşap merdiven hem üst katın dam mekânına hem de evin çıkartmalık kısmına ulaşmaktadır. Dam kısmı alttan beş ahşap direk ile desteklenmektedir. Üst kata çıkıldığında ilk önce hayatın beden duvarlarından dışa taşıntı yapmış mutfak bölümüne girilir (Fotoğraf 71).

Dış sofa şeklinde düzenlenen hayatın doğu tarafı daha sonraki dönemlerde ahşap bir perde ile oda şekline dönüştürülmüş, güneybatı köşesine de bir kapı yerleştirilmiştir. Sonradan odaya dönüştürülen bu mekânın batı duvarında bir niş, güney ve kuzey cepheye de birer pencere açılmıştır (Fotoğraf 72). Hayatın batı tarafının kuzey cephesinde iki pencere, orta kısmında da eyvan şeklinde düzenlenmiş mutfak bölümü ve batı cephede de bir ocak nişi yer alır (Fotoğraf 73).

Dış sofanın kuzey cephesine açılan iki kapıyla odalara girilmektedir (Fotoğraf 74). Doğu taraftaki odanın doğu cephesinin orta kısmında bir ocak nişi, iki yanında da birer pencere görülmektedir. Batı cephede kapı arkasına gelen bölüme gusülhane yerleştirilirken, güney ve batı cephede ise ahşap dolaplar yer almaktadır (Fotoğraf 75). Batı taraftaki odanın kuzey cephesinde hayata bir pencere açılırken batı cephede bir ocakla, niş açıklığı yerleştirilmiştir. Bu odada doğudakinden farklı olarak güney yönde daha büyük boyutta bir gusülhane, doğu cephede ise boydan boya yüklük kısmı bulunmaktadır (Fotoğraf 76-77-78-79). Odalarda ki yüklük ve ocak kısımları geleneksel Türk evi mimarisinin özelliklerini çok güzel yansıtmaktadır.

Süsleme:

Oldukça sade yapılan evin oda kapıları hariç süsleme unsuru bulunmamaktadır. Doğu taraftaki odanın kapısı bitkisel ve geometrik motiflerle bezenmiştir. Kapı yüzeyi üç ana panoya ayrılmış tablalı süsleme kompozisyonlarına sahiptir. Üst kısmında dikdörtgen tablalar içine yerleştirilmiş çiçek motifleri, orta kısımda merkezde eşkenar dörtgenin uzatılan kolları köşelerde dörtgen alanlar oluşturan bir çarkıfelek motifine dönüşmektedir. Alt kısımda ise üçe ayrılmış dikdörtgen tablaların içine baklava biçimli şekiller bulunmaktadır (Fotoğraf 80).

2.10. OSMAN ŞEN EVİ

Genel:

Seki köyünün Orta Mahallesinde bulunan ev, günümüzde kullanılmamaktadır. Yapının dam üstü denilen yerin bir kısmı ile doğu taraftaki odanın doğu duvarı tamamen yıkılmıştır. Günümüzde depo ve odunluk olarak kullanılan ve küçük bir avluya sahip olan ev iki katlı ve dış sofalıdır. Alt kattaki mekânlar ahır ve samanlık olarak kullanılmaktadır. Alt kattaki ahır bölümünün arkasındaki odaların kapısı kilitli olduğundan içine girilememiştir. Ancak kapı aralığından görebildiğimiz kadarıyla samanlık olarak kullanılmaktadır. Asıl yaşam alanı olan üst katta ise bir sofa ile 3 oda mevcuttur (Şekil 19-20). Osman Şen evi de incelediğimiz diğer sivil mimari yapıları gibi 20. yüzyılın başlarında yapıldığı tahmin edilmektedir.

Dış Cepheler:

Evin giriş cephesi kuzeye bakmaktadır. Ahır bölümüne bitişik yapılan merdivenlerle çıkartmalık bölümüne ulaşılmaktadır (Fotoğraf 81). Dam üstünün alt kısmı ahır olarak düzenlemiştir. Avlunun kuzeybatı köşesine evin beden duvarlarına bitişik olarak helâ yerleştirilmiştir (Fotoğraf 82). Kuzeyinde yer alan avlusu ile birlikte kuzey – güney doğrultusunda dikdörtgen bir alanı kaplayan evin inşa malzemesi olarak moloz taş, kabayonu taş ve ahşap birlikte kullanılmıştır. Yapının örtü sistemi ahşap kirişlerle taşınan düz dam şeklindedir. Toprak damın sıkılaştırılmasını sağlayan loğ taşı halen dam üstünde durmaktadır (Fotoğraf 83).

İç Mekân:

Dış sofa şeklinde düzenlenen hayat bölümünün kuzeye açılan cephesi ahşap dilmelerle kapatılmıştır. Bu cepheye biri giriş diğeri dam üstüne çıkmayı sağlayan iki kapı, üç pencere açılmıştır. Hayat bölümünün kuzeybatı köşesinde beden duvarlarından dışa taşıntılı mutfak tezgâhı yerleştirilmiştir (Fotoğraf 84). Batı cephede bir ocak ile iki yanına yerleştirilmiş biri büyük biri küçük nişe yer verilmiştir.

Sofanın kuzey cephesindeki üç kapıyla odalara giriş sağlanmıştır. Doğu taraftaki odanın doğu cephesinin tamamı yıkılmıştır (Fotoğraf 85). Batı cephede kapı

arkasına gelen bölümde gusülhane bulunur (Fotoğraf 86), güney ve batı cephede tek veya iki kanatlı ahşap dolaplar yer alır.

Diğer iki odaya göre daha küçük olan orta bölümdeki odanın bütün duvarları sağırdır. Güneybatı köşesinde üst örtüyü destekleyici bir ahşap sütun bulunur. Burası evin sahibi tarafından kiler olarak kullanılır (Fotoğraf 87). Batı taraftaki odanın hayata açılan bir penceresi, batı cephesinde bir ocak nişi ile bir pencere açıklığı vardır. Diğer cephelerinde dolaplar bulunan odanın doğu cephesi yüklük olarak düzenlenmiştir (Fotoğraf 88).

Süsleme:

Doğu taraftaki oda kapısıyla ahşap dolaplardaki süslemeler dışında yapı, sade bir düzenlemeye sahiptir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TAVAS - SEKİ KÖYÜ MEZAR TAŞLARI

Taş No:	01	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	22	Plan:	B
Resim No:	89	Satır:	6
Ölçüler:	88x33x6	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Sarıklı	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	Molla Ali oğlu, Hacı İbrahim	Tarih / Dönem:	H.1217 / M 1802-1803
Okunuşu: ¹ Hüve'l-Bâkî sene 1217 / ² merhum / ³ ve meğfurun lehu / ⁴ Molla Ali oğlu, / ⁵ Hacı İbrahim / ⁶ ruhuna fatiha			
Kitabe Metni: هوالباقى سنه ١٢١٧ مرحوم و مغفور له ملا على اوغلى حاجى ابراهيم روحنه فاتحه			
Tanımı: Arka kısmı oval olarak düzenlenen mezar taşının üst kısmı sarık biçimindedir. Başlık kısmı şahide ile bir bütün olarak yapılmıştır. Beyaz mermer taşından yapılan şahidenin ön yüzünde sülüs karakterle yazılmış altı satırlık kitabesi vardır. Şahide günümüzde sağlam ve dikili durumdadır.			

Taş No:	02	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	23	Plan:	A
Resim No:	90	Satır:	8
Ölçüler:	174x32x11	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Sarıklı	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	İsmail'in oğlu monla Ali	Tarih / Dönem:	H.1257 / M 1841-42

Okunuşu:

¹Sene 1257 / ²ey gelen bu tenhaya gör ... âl bir hayr eylemez (?) / ³firâki fenaşahı gedadan / ⁴bu sefer kıl nazar bu ravzaya / ⁵eyle kıraat hac oğlu / ⁶İsmail'in oğlu monla / ⁷Ali rûhîcûn / ⁸fatiha

Kitabe Metni:

سنه ١٢٥٧
ای کلن بو تنهایه کور آل بر خیر ایلمز (ایلن)
فراقی فنا شاهی کدادن
بو سفر قل نظر بو روضیه
ایله قرأت حاج اوغلی
اسماعیلک اوغلی منلا
علی روحیجون
فاتحه

Tanım: Arka kısmı yanlardan profillerle daraltılan mezar taşının üst bölümü sarık biçiminde düzenlenmiştir. Başlık kısmının yarısı kırık vaziyettedir. Beyaz mermer taşından yapılan şahidenin ön yüzünde hafif yukarı eğimli kartuşlar içersinde sülüs karakterle yazılmış sekiz satırlık kitabesi vardır. Mezar taşı sağlam ve ayaktadır.

Taş No:	03	Mezar Tipi:	Çerçeveli Mezar
Şekil No:	24	Plan:	A
Resim No:	91	Satır:	10
Ölçüler:	150x28x11	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Sarık	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	El-Hac Ali Efendi	Tarih / Dönem:	H.1259 / M. 1843-44
Okunuşu: ¹ Sene 1259 / ² bir civan iken / ³ gittim ahrete anam / ⁴ bubam haber itsun / nar-ı fırkata hü... / ⁵ ey gönül takva gülüsün / ⁶ aç gözün gafıl olma bir daha / ⁷ dünya-yı gelmezsin El-hac Ali / ⁸ Efendi ruhicun / ⁹ fatiha			
Kitabe Metni: سنه ١٢٥٩ بر جوان ايکن کتدیم احرتہ انام بوبام خبر اتسون نار فرقتہ هو... ای کوکل تقوا کلوسک اچ کوزک غافل اولمه بر دحی دنیاى کلمزسک الحاج علی افندی روحیجون فاتحه			
Tanım: Arka kısmı yanlardan profillerle daraltılmış olan mezar taşının üst bölümü sarık şeklinde düzenlenmiştir. Beyaz mermer malzemeden yapılmış olan mezar taşının başlık kısmı şahide ile bir bütündür. Şahidenin ön yüzünde yukarı eğimli kartuşlar içerisinde on satırlık kitabesi vardır. Mezar taşı sağlam ve ayaktadır.			

Taş No:	04	Mezar Tipi:	Çerçeveli Mezar
Şekil No:	25	Plan:	B
Resim No:	92	Satır:	5
Ölçüler:	91x26x11	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Fes	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	Osman oğlu Ali Kâhya	Tarih / Dönem:	H. 1342 / M.1923-24
Okunuşu: ¹ 1342 / ² Hüve'l-Baki Hacı / ³ Osman oğlu / ⁴ Ali Kâhya ruhuna / ⁵ fatihâ			
Kitabe Metni: ۱۳۴۲ هولباقی حاجی عثمان او غلو علی کھیہ روحنه فاتحه			
Tanım: Arka kısmı oval olarak düzenlenen şahidenin üst kısmı fes biçimindedir. Başlık kısmı şahide ile bir bütün olarak yapılmıştır. Mermer malzemedен yapılmış mezar taşının ön yüzünde yukarı eğimli kartuşlar içersinde sülüs karakterle yazılmış beş satırlık kitabesi vardır.			

Taş No:	05	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	26	Plan:	A
Resim No:	93	Satır:	8
Ölçüler:	132x30x7	Yazı:	Celî ta'lik
Başlık:	Sarıklı	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	Molla İsmail	Tarih / Dönem:	H. 1263 / M.1846-47
Okunuşu: ¹ Hüve'l-Bâkî / ² ziyaretden murad bir duadır / ³ bugün bana ise yarın sanadır / ⁴ merhum ve meğfûrunle Bıyıklı / ⁵ oğlu Mehmed'in mahdumu / ⁶ Molla İsmail'in / ⁷ rûhîcûn Fatîha / ⁸ sene 1263.			
Kitabe Metni: هو الباقي زيارتدن مراد بر دعاد بوكون بكا اسه يارن سعاد مرحوم و مغفور له بيقلى اوغلى محمدك مخدومى ملا اسمعيلك روحچون فاتحه سنه ١٢٦٣			
Tanım: Mermer malzemeden yapılan şahidenin arka kısmı yanlardan profillerle daraltılmıştır. Şahidenin üst bölümü sarıkla tamamlanmış olup boyun kısmı şahide ile bir bütündür. Mezar taşının ön yüzünde düz kartuşlar içersinde yazılmış sekiz satırlık kitabesi vardır. Şahide sağlam ve ayaktadır.			

Taş No:	06	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	27	Plan:	A
Resim No:	94	Satır:	7
Ölçüler:	133x31x8	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Sarıklı	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	Monla Osman bin Ömer	Tarih / Dönem:	H. 1245 / M.1829-30
Okunuşu: ¹ Sene 1245 / ² Hüve'l-Hayyü'l-Bâki / ³ ziyaretden murad bir / ⁴ duadır merhum ve / ⁵ mağfur Monla Osman / ⁶ bin Ömer ruhuna / ⁷ fatihâ			
Kitabe Metni: سنة ١٢٤٥ هو الحى الباقي زيارتدن مراد بر دعادر مرحوم و مغفور منلا عثمان بن عمر روحنه فاتحه			
Tanım: Arka kısmı yanlardan profillerle daraltılmış olan mezar taşının üst bölümü sarık şeklinde düzenlenmiştir. Beyaz mermer malzemeden yapılmış olan mezar taşının başlık kısmı şahidenin üst kısmına geçmeli olarak yapılmıştır. Şahidenin ön yüzünde sülüs karakterle yazılmış yedi satırlık kitabesi vardır. Şahidenin kitabesi deforme olmuştur, ayaktadır.			

Taş No:	07	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	28	Plan:	A
Resim no:	95	Satır:	7
Ölçüler:	123x25x8	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Sarık	İşleniş Tekniği	Oyma
Kimlik:	İsmail İbn-i Ali Kethüda	Tarih / Dönem:	H. 1232 / M.1816-17
Okunuşu: ¹ Sene 1236 / ² Hüve'l-Bâkî / ³ ziyaretden murad bir duâdır / ⁴ merhûm ve mağfûrun lehu / ⁵ İsmail İbn-i Ali Kethüda / ⁶ ruhicün / ⁷ fatıha			
Kitabe Metni: سنة ١٢٣٦ هوالباقى زيارتدن مراد بر دعادر مرحوم و مغفورله اسماعيل ابن على كتخدا روحيجون فاتحه			
Tanım: Arka kısmı yanlardan profillerle daraltılmış olan mezar taşının üst bölümü sarık şeklinde düzenlenmiştir. Şahidenin ön yüzünde düz kartuşlar içerisinde yedi satırlık kitabesi vardır. Mezar taşı sağlam ve ayaktaadır.			

Taş No:	08	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	29	Plan:	C
Resim No:	96	Satır:	5
Ölçüler:	76x38x8	Yazı:	Celî rik'a
Başlık:	Fes	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	Ahmed Hamdi Efendi	Tarih / Dönem:	H. 1332 / M.1913-14
Okunuşu: ¹ 1332 / ² bakub geçme ey Muhammed / ³ ümme'ti ölünün sağlardan / ⁴ bir fatihadır minneti / ⁵ Ahmed Hamdi Efendi			
Kitabe Metni: ۱۳۳۲ باقوب کچمه ایی محمد امتی اولونک صاغلردن بر فاتحه در منتی احمد حمدی افندی			
Tanım: Mermer malzemedен yapılan şahidenin planı dikdörtgen kesitlidir. Şahidenin üst bölümü fesli olup boyun kısmı şahide ile bir bütündür. Mezar taşının ön yüzünde beş satırlık kitabesi vardır. Şahide sağlam ve ayaktadır.			

Taş No:	09	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	30	Plan:	A
Resim No:	97	Satır:	8
Ölçüler:	91x29x7	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Sarık	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	İsmail Bin Mustafa Efendi	Tarih / Dönem:	H. 1226 / M.1811-12
Okunuşu: ¹ Sene 1226 / ² Hüve'l-Bâkî / ³ ziyaretten murad heman / ⁴ bir duâdır bugün bana / ⁵ ise yarın sanadır / ⁶ merhûm ve mağfûrleha İsmail / ⁷ Efendi Bin Mustafa Efendi / ⁸ ruhuna fatiha			
Kitabe Metni: سنة ١٢٢٦ هوالباقى زيارتدن مراد همان بر دعادير بوكون بكا اسه يارين سكادير مرحوم و مغفورلها اسماعيل افندى بن مصطفى افندى روحنه فاتحه			
Tanım: Arka kısmı yanlardan profillerle daraltılmış olan mezar taşının üst bölümü sarık şeklinde düzenlenmiştir. Şahidenin ön yüzünde sülüs karakterle yazılmış sekiz satırlık kitabesi vardır. Mezar taşı sağlam ve ayaktaadır.			

Taş No:	10	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	31	Plan:	A
Resim no:	98	Satır:	9
Ölçüler:	178x32x12	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Sarık	İşleniş Tekniği	Oyma
Kimlik:	Hâcî Mustafa	Tarih / Dönem:	H. 1297 / M.1879-80

Okunuşu:

¹Hüve'l-Bâkî sene 1297 / ²ilâhi abdike'l-âsî etâke / ³makarrı bi'ddetûbi (?) / ⁴fekad du'âke / ⁵ve en teğfir fe'ente ehli ledâke / ⁶ve en tetarrudu femer yerham sivâke / ⁷merhum ve meğfurun leh / ⁸Seki Köy hânedânı / ⁹Hâcî Mustafa rûhuna, el-fâtîha

Kitabe Metni:

هوالباقى سنة ١٢٩٧
 الهى عبدك العاصى اتاك
 مقر بالدتوب
 فقو دعاك
 وان تغفر فانت اهل لداك
 وان تطرد فمن یرحم سواك
 مرحوم و مغفور له
 سكه كوى حاندانى
 حاجى مصطفى روحنه الفاتحه

Tanım: Arka kısmı yanlardan profillerle daraltılmış olan mezar taşının üst bölümü sarık şeklinde düzenlenmiştir. Beyaz mermer malzemeden yapılmış olan mezar taşının başlık kısmı şahide ile bir bütündür. Şahidenin ön yüzünde yukarı eğimli kartuşlar içerisinde yazılmış dokuz satırlık kitabesi vardır. Mezar taşı sağlam ve ayaktadır.

Taş No:	11	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	32	Plan:	C
Resim No:	99	Satır:	5
Ölçüler:	64x19x7	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Kadın başlığı ???	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	Osman zevcesi Gülsun	Tarih / Dönem:	H. 1342 / M.1923-24
Okunuşu: ¹ 1342 / ² Culha oğlu / ³ Osman zevcesi / ⁴ Gülsun ruhuna / ⁵ fatiha			
Kitabe Metni: ۱۳۴۲ جولحه اوغلی عثمان زوجه سی کولسون روحنه فاتحه			
Tanım: Plan kesiti dikdörtgen prizma olan mezar taşının üst bölümü şahide ile bir bütün şeklinde yapılmıştır. Mermer malzemeden yapılmış olan mezar taşının başlık kısmı şahide ile bir bütündür. Şahidenin ön yüzünde yukarı eğimli kartuşlar içerisinde yazılmış beş satırlık kitabesi vardır. Mezar taşı sağlam ve ayaktadır.			

Taş No:	12	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	33	Plan:	B
Resim No:	100	Satır:	6
Ölçüler:	88x24x13	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Fes	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	Çulha oğlu (?)	Tarih / Dönem:	H. 1323 / M.1904-05
Okunuşu: ¹ 1323 / ² İsyanım çokdur / ³ ey hüda eyleme beni/ ⁴ Muhammed'den cüda Culha / ⁵ oğlu Hüseyyinin ...(?) / ⁶ ruhuna fatiha			
Kitabe Metni: ۱۳۲۳ عصیانم چوقدر ای خدا ایلمه بنی محمدن جدا جولحه اوغلی حیسه نک... (?) روحنه فاتحه			
Tanım: Arka kısmı oval olarak düzenlenen şahidenin üst kısmı fes biçimindedir. Başlık kısmı şahide ile bir bütün olarak yapılmıştır. Mermer malzemeden yapılmış mezar taşının ön yüzünde yukarı eğimli kartuşlar içersinde yazılmış altı satırlık kitabesi vardır. Şahide sağlam ve ayaktadır.			

Taş No:	13	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	34	Plan:	A
Resim No:	101	Satır:	5
Ölçüler:	88x27x10	Yazı:	Celî rik'a
Başlık:	Fes	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	Cafer oğlu Süleyman	Tarih / Dönem:	H. 1327 / M.1909-10
Okunuşu: ¹ 1327 / ² merhûm ve / ³ mağfûrleh Cafer / ⁴ oğlu Süleyman / ⁵ ruhuna fatiha			
Kitabe Metni: ۱۳۲۷ مرحوم و مغفور له جعفر اوغلی سلیمان روحنه فاتحه			
Tanım: Arka kısmı yanlardan profillerle daraltılmış olan mezar taşının üst bölümü fes şeklinde düzenlenmiştir. Beyaz mermer malzemeden yapılmış olan mezar taşının başlık kısmı şahide ile bir bütündür. Şahidenin ön yüzünde yukarı eğimli kartuşlar içerisinde yazılmış beş satırlık kitabesi vardır. Mezar taşı sağlam ve ayaktadır.			

Taş No:	14	Mezar Tipi:	Çerçeveli Mezar
Şekil No:	35	Plan:	B
Resim No:	102	Satır:	7
Ölçüler:	95x20x8	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Fes	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	İsmail oğlu Halil İbrahim	Tarih / Dönem:	H. 1342 / M.1923-24
Okunuşu: ¹ 1342 / ² Demirli / ³ İsmail / ⁴ oğlu / ⁵ Halil İbrahim / ⁶ ruhuna / ⁷ fatihā			
Kitabe Metni: ۱۳۴۲ دمیرلی اسماعیل اوغلی حلیل ابراهیم روحنه فاتحه			
Tanım: Arka kısmı oval olarak düzenlenen şahidenin üst kısmı fes biçimindedir. Başlık kısmı şahide ile bir bütün olarak yapılmıştır. Mermer malzemeden yapılmış mezar taşının ön yüzünde yukarı eğimli kartuşlar içersinde yazılmış yedi satırlık kitabesi vardır. Şahide sağlam ve ayaktadır.			

Taş No:	15	Mezar Tipi:	Çerçeveli Mezar
Şekil No:	36	Plan:	A
Resim No:	103	Satır:	8
Ölçüler:	100x31x13	Yazı:	Celî rik'a
Başlık:	Sarık	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	Kara Veli	Tarih / Dönem:	H. 1201 / M.1786-87
Okunuşu: ¹ Hüve'l-Hallâk / ² Hüve'l-Bâkî ziya / ³ retten murad / ⁴ heman bir duâdır / ⁵ merhûm ve mağfûr / ⁶ Kara Veli ruhuna / ⁷ fatîha / ⁸ sene 1201			
Kitabe Metni: حوالخلق الباقي زيا رتدن مراد همان بر دعادر مرحوم و مغفور قره ولي روحنه فاتحه سنة ١٢٠١			
Tanım: Arka kısmı yanlardan profillerle daraltılmış olan mezar taşının üst bölümü sarık şeklinde düzenlenmiştir. Mermer malzemeden yapılmış olan mezar taşının başlık kısmı şahide ile bir bütündür. Sarık bölümü günümüzde boyunluk bölümünden kırıktır. Şahidenin ön yüzünde iki kartuş içerisinde düz istifli yazılmış sekiz satırlık kitabesi vardır. Mezar taşı ayaktadır.			

Taş No:	16	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	37	Plan:	C
Resim No:	104	Satır:	7
Ölçüler:	80x27x8	Yazı:	Celî rik'a
Başlık:	Fes	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	Hacı Ahmed'in Hacı Ali	Tarih / Dönem:	M.1934
Okunuşu: ¹ 1934 / ² Emr-î anları hüda eyledi / ³ ferman geldi eccl / ⁴ vermedi aman Hacı / ⁵ Ahmed'in Hacı Ali / ⁶ nin ruhuna / ⁷ fatihâ			
Kitabe Metni: ١٩٣٤ امر انلری خدا ایلدی فرمان کلدی اجل ورمدی امان حاجی احمدیک حاجی علی نک روحنه فاتحه			
Tanım: Plan kesiti dikdörtgen prizma olan mezar taşının üst bölümü fes şeklinde düzenlenmiştir. Mermer malzemeden yapılmış olan mezar taşının başlık kısmı şahide ile bir bütündür. Şahidenin ön düz kartuşlar içerisinde yazılmış yedi satırlık kitabesi vardır. Mezar taşı sağlam ve ayaktaadır.			

Taş No:	17	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	38	Plan:	A
Resim No:	105	Satır:	6
Ölçüler:	102x29x10	Yazı:	Celî ta'lik
Başlık:	Sarık	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	Mustafa oğlu el-hac Ali	Tarih / Dönem:	H. 1256 / M.1840-41
Okunuşu: ¹ Hüve'l-Bâkî / ² İsyanım çokdur ey hüda / ³ bize yüce rahmetinden etme cüda / ⁴ merhûm Seki karyeli Kara Mustafa / ⁵ oğlu El Hac Ali ruhuna fatiha / ⁶ zilhicce sene 1256			
Kitabe Metni: هوالباقى عصيانم چوقدر اى خدا بزه بجه رحمتكدن اتمه جدا مرحوم سكه قريه لى قره مصطفى وغلى الحاج على روحنه فاتحه زى سنه ١٢٥٦			
Tanım: Arka kısmı yanlardan profillerle daraltılmış olan mezar taşının üst bölümü sarık şeklinde düzenlenmiştir. Mermer malzemeden yapılmış olan mezar taşının ön yüzünde düz kartuşlar içersine yazılmış altı satırlık kitabesi vardır. Mezar taşı sağlam ve ayaktadır.			

Taş No:	18	Mezar Tipi:	Toprak Mezar
Şekil No:	39	Plan:	B
Resim No:	106	Satır:	6
Ölçüler:	95x20x8	Yazı:	Celî sülüs
Başlık:	Fes	İşleniş Tekniği:	Oyma
Kimlik:	... oğlu Mustafa Ali Onbaşı	Tarih / Dönem:	H. 1346 / M.1927-28
Okunuşu: ¹ Sene 1346 / ² el-merhûm..... / ³ oğlu Mustafa Ali / ⁴ Onbaşı ruhuna / ⁵ fatiha el-baki ⁶ dua			
Kitabe Metni: سنة ١٣٤٦ المرحم وغلى مصضفا على اونباشي روحنه فاتحه البقى دوعا			
Tanım: Arka kısmı oval olarak düzenlenen şahidenin üst kısmı fes biçimindedir. Başlık kısmı şahide ile bir bütün olarak yapılmıştır. Şahide ikinci kartuştan itibaren kırıktır. Kitabe kısmının bitiği yerden aşağıda bir çiçek motifi görülmektedir. Mermer malzemeden yapılmış mezar taşının ön yüzünde yukarı eğimli kartuşlar içerisinde yazılmış altı satırlık kitabesi vardır. Şahide sağlam ve ayaktadır.			

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

4.1 CAMİLER

Seki’de Osmanlı Dönemine tarihlenen 19 – 20. yüzyıl camileri bölgenin tarihi kimliğini belgeleyen, ekonomik yapısıyla bağdaşan Osmanlı taşra üslubunda inşa edilmiş ve yerel ustalara yaptırılmış eserlerdir. Bu eserler o dönemde yaşamış insanların sanat anlayışını, ibadethanelerine verdikleri değeri yansıtan önemli tarihi, mimari vesikalardır. Seki köyünde günümüzde ayakta olan iki cami bulunmaktadır. Eski Cami günümüze orijinal bir biçimde ulaşmışken Yukarı Cami ise birçok değişiklik geçirmiştir.

Seki köyündeki camileri, plan ve örtü sistemi bakımından incelediğimizde Eski Camii “*Çok Destekli, Düz Örtülü Camiler*” grubuna girerken Yukarı Cami “*Çatılı Camiler*” grubuna girmektedir. 1071 Malazgirt Zaferi ile Anadolu Selçuklularına açılan Anadolu topraklarında inşa edilen ilk cami planlarında, çok ayaklı tipe sadık kalındığı görülmektedir³⁵. Danişmentliler dönemine ait olan *Sivas Ulu Cami*³⁶, Erzurum Ulu Cami³⁷, Divriği Ulu Cami³⁸, Ermenek Ulu Cami³⁹, Sinop Ulu⁴⁰ Cami bu tipteki örneklerin bazılarıdır.

Seki’deki çok destekli tipin örneğini Eski Cami oluşturmaktadır. Harim, mihraba dik uzanan üç sıra halinde dizilmiş dokuz ahşap sütunla taşınmaktadır. Eski Cami ile benzer örnekler Denizli’nin diğer bölgelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Denizli’nin birçok camisinde harim, kible duvarına dik uzanan sahnılardan oluşmaktadır. Boğaziçi, Savran, Kocaköy, Yazır, Baklan-Kuyucak, Çoğuşlı, Çataloba ve Kale Cafer Paşa camilerinde Eski Cami ile benzer harim düzenlemesi bulunmaktadır⁴¹. Boğaziçi kasabasındaki 18. yüzyılda kalma Eski Caminin, Denizli’deki çok destekli

³⁵ Çok destekli camiler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz; Ali Kızıltan, *Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler. (XIV. Yüzyıl Sonuna Kadar)*, İstanbul, 1958. ; Aynur Durukan, “Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Cami Tipolojisi”, *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi*, Ankara 1997, s.169-175

³⁶ Aslanapa, *a.g.e.* , II, s.110.

³⁷ Haluk Karamağaralı, “Erzurum Ulu Cami”, *Yıllık Araştırmalar Dergisi*, C. III, 1981, s.1 – 12.

³⁸ Doğan Kuban, *Divriği Mucizesi (Selçuklular Çağında İslam Bezeme Sanatı Üzerine Bir Deneme)*, İstanbul, 1999.

³⁹ Semavi Eyice, “Cami”, *T.D.V.İ.A.*, İstanbul, 1993, s.67.

⁴⁰ Eyice, *a.g.m.* , s.69.

⁴¹ Denizli’de bulunan camiler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz; Şakir Çakmak, *Denizli İlindeki Türk Anıtları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1991.

plan tipinde yapılmış en erken tarihli yapı olduğu kabul edilmektedir⁴². 18 yüzyılın sonundan 20 yüzyılın ortalarına değin uzanan bu zaman diliminde bu plan şemasına sıkça rastlanmaktadır.

Seki köyünde Osmanlı döneminde inşa edilen ve günümüzde köklü bir onarım geçirerek bugünkü halini alan Yukarı Caminin üst yapısı, kiremit kaplı kırma çatıyla örtülmüştür. Son onarımında yapının üst örtüsü, ahşap kirişlemesi alttan kaplamalı tavan şekline bürünmüştür. Yapıların sonradan ekleme, kırma çatılı kiremit kaplı görüntüsü Denizli'deki camilerde çok yaygındır. Hacıkapanlar Cami, İskender Paşa Cami, Tavas Mestan Ağa Cami, Tavas Mehmet Ağa Cami, Balkıca Köyü Cami, Kale Cevher Paşa Cami bu tarzdaki yapılardan bir kaçıdır⁴³.

Seki köyündeki Osmanlı dönemi camilerin beden duvarları, moloz ve kabayonu taş malzeme ile inşa edilmiştir. Ayrıca ahşap hatıllarla beden duvarları hafifletilmiştir. Eski Cami'nin son cemaat yerinin dış beden duvarları betonarmedir. Eski Caminin ahşap taşıyıcıları doğrudan üst hatılara yastıksız ve başlıksız şekilde oturmaktadır. Ahşap malzemeye yukarı caminin kadınlar mahfilinde, eski caminin taşıyıcı destekleri ile kapı ve pencerelerinde yer verilmiştir. Moloz taş ve ahşabın malzemenin bir arada kullanıldığı bu tür yapılar oldukça yaygındır⁴⁴.

Seki'de inşa edilen camilerden Eski Cami kötü durumda, Yukarı Cami ise tamamen yenilenmiştir. Camilerin cephe düzenlerini; son cemaat yerleri, kapı ve pencere açıklıkları ile saçak kısımları belirlemektedir. Yukarı Cami'de sonradan kapatılmış bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Eski Cami'de ise bu bölüm yoktur. Genellikle camilerin kuzey batı köşesine yerleştirilen son cemaat yeri yukarı camide batı köşeye yerleştirmiştir.

Yapıların kapıları basit ve sadedir. Çok büyük bir açıklığa sahip olmayan bu kapılar genellikle düz atkılı olarak yapılmışlardır. Eski Caminin dış kapısı ahşaptan basık

⁴²Çakmak a.g.e , s. 119.

⁴³ E. Emine Naza – Dönmez, “Denizli – Tavas Ve Çevresi Camileri Ön Araştırma” *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, C.II. , Denizli, 2006, s.174 – 180.

⁴⁴Malzeme kullanımı için bkz; İlknur Kolay, *Batı Anadolu XIV. yy. Beylikler Mimarisinde Yapım Teknikleri*, Ankara, 1999. ; Ahşap malzemeyle yapılan teknikler için bkz: Gönül Öney, “Anadolu'da Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, III., İstanbul, 1970, s.123 – 137.

kemerli olarak inşa edilmişlerdir. Pencere açıklıkları yapıların dört cephesinde de karşımıza çıkmaktadır. Hemen hemen hepsi dikdörtgen formudur. Yapının minaresi bulunmamaktadır. Ancak dama çıkan merdivenin sadece damı onarmak ve temizlemek için değil merdiven minare şeklinde tasarlandığını düşünmekteyiz⁴⁵(Fotoğraf 107).

Yağmur sularının beden duvarlarına zarar vermesini ve insanların altında korunmasını sağlayan cephelerdeki saçak kısımları genelde düz şekilli ve süslemesizdir. İncelediğimiz yapılardan Eski Camide, harimin ve yan mekânın iç kısmında kalem işi süslemelere yer verilmiştir. Yukarı caminin harim kısmında da süslemeler gözükmemektedir, ancak bunlar sonraki onarımlarda yapılmış olmalıdır.

Eski camideki tüm süslemeler duvar yüzeyine sürülen ince bir alçı tabakası üzerine yapılmıştır. Bu süslemeler dikdörtgen panolar içine alınmıştır⁴⁶. Belenardınç köyündeki duvarı boydan boya dolanan geometrik motifle panoları oluşturan “S” ve “C” kıvrımlarının aynı kompozisyonu Eski Camide de bulunmaktadır⁴⁷ (Fotoğraf 108). Duvarlarda yer alan kalem işi süslemeleri bitkisel ve geometrik kompozisyonlar oluşturmaktadır. Bitkisel örnekli süslemelerin, benzerlerine batılılaşma döneminde de görülen diğer Osmanlı camilerindeki lale, karanfil gibi çiçek motifleri oluşturmaktadır. Eski Cami’ndeki süslemeler ile Belenardınç Köyü Camii’ndekiler arasında renk düzen ve bazı motifler bakımından benzerlikler vardır. Anadolu’da Batılılaşma Dönemi olarak adlandırılan 18. – 20. yüzyıllarda birçok yapı türünde rastlanan duvar resimlerinin, Denizli bölgesinde çok ragbet gördüğü anlaşılmaktadır (Fotoğraf 109-110). Eski Caminin kapı kanatlarında, baklava biçimli geometrik süslemeler görülmektedir. Pencere kanatları düz ve sadedir. Caminin iç mekânında mihrabın iki yanında ve batı cephesinde müsenna tarzda yazılmış Allah (C.C), Ali (R.A), Muhammed (S.A.V) yazısının yer aldığı görülmektedir.

⁴⁵ Ali Osman Uysal, “Anadolu Selçuklularından Erken Osmanlı Dönemine Kadar Minare Biçimindeki Gelişmeler”, *DTCF Dergisi*, C. XXXIII, sy: 1-2, Ankara, 1990, s.505-533.

⁴⁶Boğaziçi Kasabasındaki Cami, Yazır Kasabasındaki Cami ve Belenardınç Köyü Cami’lerinde bu tür panolar görülmektedir.

⁴⁷Denizli’de ki diğer kalem işi süslemeli camiler için bkz; Feryal Baykal, *Denizli İlinde 19. Yüzyılda Yapılan Duvar Resimli Yapılar*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 1996.

Harim mekanında mihrabın uzun cepheye yerleştirilmesi ahşap taşıyıcıların yerleştirilme biçimi ve harim mekanın yanındaki farklı bir anlayışla yapılmış mihrabı ve ocağı bulunan bölümle Eski Camiye plan bakımından benzer yakın çevresinde bir yapıya rastlanılmamıştır. Ancak Erzincan - Kemah ilçesi Ayranpınar Köyü Cami plan bakımından azda olsa benzerlik göstermektedir ⁴⁸.

4.2. HAN

Türk ticaret yapıları arasında önemli bir yere sahip olan kervansaraylar⁴⁹ konusunda bugüne kadar çok sayıda araştırma yapılmıştır. Ancak bu çalışmaların çoğu Selçuklu dönemini kapsamaktadır. Osmanlı dönemi ile ilgili araştırmaların ise XVIII. yüzyıla kadar olduğu görülmektedir. Geç dönem Osmanlı hanlarıyla ilgili araştırmalar ise yeterli seviyede değildir.

Osmanlılar, Selçuklulardan devraldıkları han geleneğini geliştirerek daha ileri bir konaklama ve ticaret merkezi anlayışını ortaya çıkarmışlardır. Kuruluş döneminden başlayarak şehir hayatında, kültürel etkileşimde önem kazanmış olan hanlar XIX. yüzyıldan sonra sosyal gelişmenin gereklerine uyarak, gittikçe ticaret hayatının is yerleri konumuna gelmişlerdir. Osmanlı sivil mimarisinin anıtsal örnekleri arasında bulunan hanlar iki amaca yönelik olarak karsımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi “menzil hanlarıdır” ki bu hanlar bir külliye içinde yer almışlar ve çevrelerinde zamanla yerleşim bölgeleri oluşturmuşlardır⁵⁰. İkinci han türünü ise “şehir içi hanlarıdır” ki bu hanlarda, hem hayvanların hem de insanların barınması açısından benzer fonksiyonları olanlarının yanında sadece depo ve bürolardan oluşan şehir hanları şeklinde karsımıza çıkmaktadır.

İlk olarak Kurt Erdmann tarafından yapılan tipolojiye göre hanlar: a. barınak kısmı ve avlusu olan b. Avlusuz sadece barınaktan ibaret olan c. Açık avlulu hanlar olarak gruplandırılmışlardır⁵¹. A. T. Yavuz tarafından eşodaklı hanları dördüncü bir grup

⁴⁸Muhammet Lütfü Kındıgılı, Ortaçağdan Günümüze Kemah ve Köylerindeki Kültür Varlıkları, (basılmamış doktora tezi) Erzurum, 2015, s.239.

⁴⁹Gamze Yalçiner, “Kervansaray”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.2, İstanbul, 1997, s.998.

⁵⁰Bozkurt ERSOY, “Osmanlı Şehir İçi Hanları Plan Tasarımı ile Cephe ve Malzeme Özellikleri”, *Sanat Tarihi Dergisi*, s.VII, 1994. s.76-80.

⁵¹Kurt Erdmann, *Das Anatolische Kervansaray des 13. Jahrhunderts*, Berlin, 1976.

olarak bu gruba dâhil edilmiştir⁵². Daha sonra kervansarayları yalnız barınak kısmı olan Han'lar ile Barınak ve servisleri olan Han'lar şeklinde ayıran A. T. Yavuz eşodaklı hanları barınak ve servisleri olan hanlara dâhil etmiştir⁵³. Seki Köyünde bulunan Tek Göz Han'da geç dönem Osmanlı Hanlarındandır. Bu dönemde yapılan birçok han gibi oldukça küçük ve basit bir düzenlemeye sahiptir. Sadece kapalı kısımdan oluşan hanın, kâgir malzemenin yanı sıra, özellikle üst örtüde ve destek sisteminde olmak üzere ahşabın da kullanıldığı görülmektedir. İki mekânlı hanın, büyük olanı hayvanların kalması, küçük olanı ise misafirlerin konaklaması için yapılmıştır.

Yapının doğu – batı yönündeki dikdörtgen planlaması, batıda yer alan önü açık sundurma bölümü ve yapımında kullanılan moloz taş malzemesi ile Konya⁵⁴ ve çevresinde bulunan geç dönem hanlarla plan ve mekân bakımından büyük benzerlik göstermektedir. Bu yapılar da Seki Köyü Hanı gibi 19.yy sonu 20.yy başlarına tarihlenmektedirler. Ayrıca bunların dışında Erzincan Kemaliye / Eğin de bulunan Yeşilyamaç Köyü Hanı'nda⁵⁵ Seki Köyü Hanı ile büyük benzerlik gösterir. İki kapalı mekândan oluşan hanın büyük olan bölümü ahır, küçük olan bölümü de misafirlerin kaldığı oda olarak tasarlanmıştır. Hanın su ihtiyacı girişin kuzeybatı köşesindeki çeşmeden karşılanmaktadır. Ocak, küçük olan mekânda bulunmaktadır. Bu hanın sadece ikamete yönelik olarak yapıldığını, her yolcunun bu ikamet süresince kendine gerekli mühimmatı yanında bulundurduğunu söyleyebiliriz. İncelediğimiz bu yapıda süsleme bulunmamaktadır.

Geç dönem Osmanlı Kervansarayları basit kuruluşları ve yapım özellikleri sebebiyle en fazla tahribata uğrayan yapıların başında gelmektedir. Bu dönem yapıların tamamına yakını büyük ölçüde tahrip olmuştur. Bu eserlerin en azından tamamen ortadan kalkmadan belgelenmesi gerekmektedir. Oldukça harap bir durumda olan han, köy halkı tarafından samanlık, ahır vs. gibi amaçlarla kullanılmaktadır.

⁵²A.Tükel Yavuz, “Anadolu’da Eşodaklı Selçuklu Hanları” *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, sy.2, Ankara, 1976, s.189. ; İsmail Aytaç, “Selçuklu Kervansarayları”, *Türkler*, C.7, Ankara, 2002, s.861.

⁵³Yavuz, *a.g.e.*, 1976, s.187.

⁵⁴Ali Baş, “Konya Çevresindeki Geç Dönem Osmanlı Kervansarayları”, *Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu (10-13 Ekim) Bildiriler*, İzmir, 2002, s. 84-94.

⁵⁵Kadir Pektaş, *Kemaliye (Eğin)’de Türk Mimarisi*, Ankara, 2006, s.134 – 135.

4.3. KÖY ODASI

Köy halkının ortak değerlerinden olan köy odası tamamen köy cemaatinin, kendi toplumsal ihtiyaçlarını karşılayabilmek için inşa ettiği bir mekândır. Eğitim, sağlık, konaklama, çeşitli merasimler için hizmet veren köy odalarının, Anadolu'nun bazı köylerinde hemen her mahallede olduğu bilinmektedir.

Bu yapıların yazlık ve kışlık olmak üzere iki kalma mekânı ile hayvan, vb. barınması için küçük ahırları da olabiliyordu⁵⁶. Doğu Karadeniz'de 'Serander' denilen odalar, işlev açısından yiyecek depolama yâda kurutma amacının yanı sıra köy odası işlevi de olan yapılarıdır⁵⁷. Köy odalarının bakımı da köy halkı tarafından yapılır. Eğer köyün ekonomik durumu zayıf ise, önceden köyden kente çalışmak için göç etmiş kişiler, özellikle yaz aylarında köye geldikleri zaman, köye maddi yardımda bulunurlardı. Köyün belli başlı kişileri de köy odasının düzeni, bakımdan sorumlu olurlardı. "Odaya gelen misafirden tamamen oda sahibinin sorumlu" olması sosyal yapı içerisinde sahiplenme duygusunu gösteren önemli bir örnektir⁵⁸.

Sekideki Hacı Kâhyalar Köy Odasının kareye yakın dikdörtgen planlı mekânı Anadolu'daki köy odalarının plan şemasını tekrarlamaktadır. Anadolu'da birçok örneği bulunan bu yapıların bir benzerleri Sivas, Kastamonu⁵⁹, Konya⁶⁰ ve Gümüşhane⁶¹'de görülmektedir. Denizli ili Acıpayam ilçesinde Dedebağ Hatıplar Odası, Karahüyük Afşarı Ali Ustalar'ın Odası ve Karahüyük Afşarı Hacı Ömerler Odası da yakın çevresinde plansal olarak en çok benzeyen örneklerdendir⁶².

⁵⁶Orhan Göçer, "Misafir Odaları", *Mimarlık*, sy.62, 1968, s.28 – 31.

⁵⁷ Haşim Karpuz, " 'Serander ve Loft' : Türk ve Norveç Halk Mimarisinde Eşdeğerli İki Yapı," *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19: 1-2, Ankara, 1999, s.80.

⁵⁸ Aziz Kılınç, "Sözlü Ürünlerin Geleceğe Taşınmasında Ortamların Rolü ve Bir Örnek", *Milli Folklor*, sy.68, 2005, s.87.

⁵⁹ Ali Osman Abdurrezzak, *Kastamonu Köy Odalarının Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik İşlevleri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara, 2011. (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁶⁰ Âdem Özkan, "Geçmişten Günümüze Konya İli Akören İlçesinde Bulunan Köy Odaları", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, sy.14 (22), 2012. s.1-4; Kerim Çınar, "Konya Ovası Köy Yerleşmelerinde Misafirhaneler (Köy Odası)", *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri* (5-7 Mart), Ankara, 1991, s.57-72. Haşim Karpuz, "Konya'da halk mimarisi", Erdem –Türk Halk Kültürü Özel Sayısı, Sayı:38 Ankara,2001.

⁶¹ Hamza Gündoğdu, "Gümüşhane Sarıçiçek Köyü'nde İki Köy Odası", *Lâle Dergisi*, Gümüşhane, , sy.6, (Aralık)1988, s.23-30.

⁶² Cirtil a.g.m. s. 466-467

Bu köy odalarının yapılış amacı ise köye gelen misafir, esnaf, çiftçi, çoban vs. gibi insanların istirahat etmelerini sağlamak ve ihtiyaçlarını gidermektir. Bu odalar Türklerin misafirperverliğini ortaya koyan önemli yapılardır. Ancak günümüzde kahvelerin çoğalması, ulaşımın kolaylaşması gibi sebeplerle bu köy odalarının önemi azalmış ve birçoğu kaderine terk edilip yok olma tehlikesiyle baş başa bırakılmıştır⁶³.

Osmanlı-Türk misafirperverliğinin sürdürüldüğü, misafirlerin ağırlandığı, bir bakıma otellerin ve pansiyonların görevlerini de üstlenmiş olan bu köy odalarının işlerliğini devam ettirmek için elimizden geleni yapmamız gerekmektedir.

4.4. ÇEŞMELER

Sözlük anlamı itibariyle musluklu su haznesi veya pınar anlamına gelen çeşme⁶⁴, herkesin yararlanması için düzen altına alınan ve bir suyun akıtıldığı yapıdır⁶⁵. Çeşme; kaynağında bir hazneye toplanarak veya borularla getirilerek akıtılan suların alınmasına mahsus lüleli veya musluklu bir hazne şeklinde mermer, taş gibi malzemeden inşa edilmiş umuma mahsus su alma yeridir⁶⁶.

Çeşme, yapı olarak “göz” anlamına gelen “çeşm” kelimesinden gelmektedir⁶⁷. XIV. Yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanan “çeşme” kelimesi değişik düzenlemelerle kitabelerde yerini almıştır⁶⁸. Anadolu Türk Mimarisi içinde en erken tarihli bilinen çeşme örnekleri Artuklular dönemine aittir⁶⁹. Anadolu’da ki Selçuklu devri çeşmeleri daha çok cami, medrese, han gibi muhtelif yapılara bitişik yapılmışlardır. Selçuklular döneminde inşa edilmiş çeşmelerin en önemli özelliklerinden birisi, çeşme cephesinin çeşitli dekoratif silmeler ile çerçevelenerek, fazla derin olmayan nişler şeklinde yapılmış olmalarıdır⁷⁰.

⁶³ Mehmet Büyükçanga, “Osmanlı Döneminden Günümüze Devam Eden Konya İli Kadınhanı İlçesi Meydanlı Köyü’nde Bulunan Köy Odaları”, (7-9 Nisan 1999) *Uluslararası Kuruluşun 700. Yılında Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi*, Konya, 2000, s.724.

⁶⁴ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1998, s.157.

⁶⁵ Doğan Hasol, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, İstanbul, 1998, s.123.

⁶⁶ C. Esad Arseven, “Çeşme”, *Sanat Ansiklopedisi*, c.1, İstanbul, 1983, s.388-389.

⁶⁷ Devellioğlu, *a.g.e.*, 1998, s.156.

⁶⁸ Semavi Eyice, “Çeşme” *TDVDA*, C.VIII, İstanbul, 1993, s.277.

⁶⁹ Eyice, *a.g.m.*, s.277.

⁷⁰ Yılmaz Önge, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, Ankara, 1997, s.12.

Beylikler Döneminin, özellikle Anadolu'ya hâkim olduğu zaman diliminde çeşme mimarisinde çok büyük değişiklikler olmamış, Selçuklu çeşmeleri ile benzer özelliklerde yapılmışlardır. Osmanlı Dönemi'nde XV. Yüzyıldan itibaren şehirlerin artan su ihtiyacını karşılamak üzere, su mimarisinde kullanılan çeşme tiplerinin çeşitlendiği görülmektedir⁷¹. Türklerin suya verdikleri önem çeşme mimarisinin gelişimine ve zenginliğine zemin hazırlamıştır. Anadolu'da inşa edilen çeşmeler araştırmacılar tarafından farklı tiplere ayrılmıştır. Çeşmeler; Celâl Esat Arseven⁷², Ayhan Aytöre⁷³, Yılmaz Önge⁷⁴ ve Ayda Ödekan⁷⁵ tarafından farklı şekillerde gruplandırılmıştır. Ayrıca Mustafa Denктаş⁷⁶, konumlarına göre, duvar yüzeyinde yer alan çeşmeleri iki grupta toplamıştır.

Bu çalışmada, Seki Köyünde bulunan 2 adet çeşmeyi ayrıntılı olarak ele aldık. Çeşmelerin hepsi Osmanlı dönemine aittir. Katalogda incelenen çeşmelerin hepsi tek cephelidir. İki, üç veya dört cepheli çeşme örneklerine rastlanmamaktadır. Tek cepheli olan bu çeşmeler cepheye de tek kemerle açılmaktadır. Bu tip çeşmelerde ön cephe, cephe düzeniyle yan ve arka cephelerden ayrılmaktadır. Çeşmenin işlevini sürdüren unsurların hepsi bu bölümde toplanmıştır. Çeşme cephelerinde ilk dikkati çeken unsur kemerlerdir. Kemer, ön cepheyi diğer cephelerden farklı kılan en önemli yapı elamanıdır. Kemerler yapılmış oldukları döneme bağlı olarak çeşitlilik göstermektedirler. İncelediğimiz iki çeşmede de Sivri kemer dışında kemer kullanılmamıştır⁷⁷. İstanbul çeşme örneklerinde de sivri kemer formunun 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar uzanan surede yuvarlak kemere nazaran daha çok kullanıldığı görülür.

Anadolu'da karşımıza çıkan farklı bir özellikte çeşmelerin sonradan yapı duvarlarına eklenmesidir. Bu tür çeşmeler ile eklenilen yapı duvarı arasında organik bir bağ yoktur. Eklenilen yapı sadece çeşmenin sergilendiği bir vitrin durumundadır. Bu tür çeşmeler sokak dokusu içerisinde önemli yapıların duvarlarına ya da sokak

⁷¹ Önge, *a.g.e.*, s.11.

⁷² Arseven, *a.g.m.*, 1983, s.388-89.

⁷³ Ayhan Aytöre, "Türklerde Su Mimarisi", *I. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi*, Ankara, 1962, s. 45-69.

⁷⁴ Önge, *a.g.e.*, 1997, s.41

⁷⁵ Ayda Ödekan, "Kent içi Çeşme Tasarımında Tipolojik Çözümleme" *Semavi Eyice Armağanı – İstanbul Yazıları*, İstanbul, 1992, s.281-287.

⁷⁶ Mustafa Denктаş, *Karaman Çeşmeleri*, 2000, s.193-195.

⁷⁷ Denizli'deki benzer sivri kemerli yapılar için bkz; Pektaş, "a.g.m.", 2006, s.147.

köselerinde yer alan konutların duvarlarına yaslanmış olarak inşa edilmişlerdir. İncelemiş olduğumuz çeşmelerden hepsi bir yapı duvarına bağlı olarak inşa edilmiştir. 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başları arasında, bağımlı çeşme uygulamasının süregeldiği görülmektedir⁷⁸.

Taş ve tuğlanın düzenli ya da düzensiz şekilde, dönüşümlü olarak kullanılması sonucu, oluşan almasıık örgünün cephelere kattığı ritim, çeşmelerde de, cephelerin sıradanlığını kıran en önemli unsur olmuştur. Sekideki hanönü ve hacı kâhyalar çeşmelerin yapı örgüsü moloz ve kabayonu taşır. Kemerde kullanılan tuğlalar yapıları sıradanlıktan kurtarmıştır. İnsanların su içip oturmaları için yapılan dinlenme sekilerine, incelenen bu eserlerde rastlanılmamıştır. Ancak hacı kâhyalar çeşmesinin sekisi, yapıldığı dönemden mi yoktu yoksa sonradan yol geçerken mi kaldırıldı bilinmemektedir. Ayrıca su deposuna çeşmelerin hiçbirinde yer verilmemiştir.

Osmanlı döneminde, devşirme malzemeler, islenmeden ya da pek az islenerek yapı elamanı olarak kullanılmıştır⁷⁹. Çeşmelerimizin her ikisinin yalak kısmı antik dönemden kalma lahit teknelerinden oluşmaktadır. Genellikle çeşme nişi ortasında yer alan ayna taşları, insanı doğrudan suyun akmış olduğu bölüme odaklandıran önemli bir öğedir. Yapılardaki ayna taşları mermerden yapılmış olup niş içindeki diğer yapı elemanlarından ayrılmaktadır.

Çeşmelerin en belirgin özelliklerinden olan taslıklara hemen her çeşmede rastlanmaktadır. İncelediğimiz Çeşmelerin ikisinde de taslık ya da başka amaçlı kullanımlar için ön cephelerine nişler açılmıştır. İstanbul⁸⁰ veya şehir merkezlerindeki çeşmeler gibi süslü ve şatafatlı bir yapısı olmayan Seki Çeşmelerinin ikisi de sade ve süslemesizdir. Denizli ili Çivril ilçesinde Gümüşsu Güllüce Çeşmesi, Kasap Çeşmesi, Tokca Koca Çeşmesi İğdir Yeni Pınar Çeşmesi ile

⁷⁸ Farklı örnekler için bakınız; Haşim Karpuz - O. Nuri Dülgerler, “Konya Çeşmeleri Üzerine Bir Tipoloji Denemesi”, *Sanatta Anadolu Asya ilişkileri Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı'ya Armağan*, Ankara 2006, S.317-319.

⁷⁹ U. Tanyeli, G. Tanyeli, “Osmanlı Mimarlığında Devşirme Malzeme Kullanımı (16.18. Yüzyıl)”, *S.T.A.D.*, s.4, İstanbul, 1989, s. 23-31.

⁸⁰ İbrahim Hilmi Danışık, *İstanbul Çeşmeleri I. II*, İstanbul, 1943.

Aydın İli Karacasu ilçesinde Hacı Hüseyin Çeşmesi, Hacı Mustafa Ağa Çeşmesi, Seki Köyünün çeşmeleri ile benzer özellikler göstermektedir⁸¹.

4.5. KÖPRÜ

Köprüler, aralarında su, çukur, arazi ve yol gibi engeller bulunan iki yakayı birbirine erdirmek için yapılan ahşap, kâgir veya maden yapılar olarak da tanımlanmaktadır⁸². Osmanlı'da 15. yüzyılda belirli bir köprü mimarisinin varlığı bilinmektedir. Önceleri inşa edilen ahşap köprüler; zamanın yıpratıcı etkisi ve su taşkınları karşısında dayanıklı olmayan bir malzemeden yapıldığı için yıkılabiliyordu. Bu suretle daha çok taş malzemeyle sağlam köprüler yapılmaya başlanılmıştır⁸³.

İncelediğimiz tek göz köprüsü da taş malzemeden yapılmıştır. Osmanlılardan kalma köprü, dönemin mimari anlayışını yansıtmaktadır. Ortada bir büyük kemer nehrin iki yakasını birbirine bağlamaktadır. Köprü mimarisinde sivri ve yuvarlak kemerli iki ana form söz konusudur⁸⁴. Erken devir Türk köprülerinde sivri kemer daha çok yaygındır. Seki köyünün girişinde bulunan köprü ise yuvarlak kemerlidir. Köprüler, üzerinde bulundukları akarsuların sekline göre konumlandırılmıştır. Su yatağının darlığından dolayı küçük gözlü ve düz yollu olarak inşa edilen tek göz köprüsü doğu – batı doğrultusunda uzanmaktadır. İncelediğimiz köprüde korkuluğa rastlanmamıştır. Köprü oldukça basit ve sade yapılmıştır. Üzerinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır.

Seki Köyünde bulunan Köprü Denizli ili sınırları ilçesinde Kale ilçesindeki Eski Kale Köprüsü ve Çal ilçesi Bayıralan Köprüsü ile benzer özellikler göstermektedir. Kemer şekli bakımından Sarayköy ilçesindeki Ahmetli Köprüsü, Çivril ilçesindeki

⁸¹ Saim Cirtil, “Denizli Çivril’deki Su Yapıları”, Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam Armağanı, Ankara, 2008, s.80-84. , Serkan Özbalkan, “Aydın Çeşmeleri” 2019, s.106-121(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁸² Anadolu’da ki Türk Köprüleri ile ilgili bilgi için bkz: Cevdet Çulpan, *Türk Taş Köprüleri - Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, Ankara, 1975.; Gülgün Tunç, *Taş Köprülerimiz*, Ankara, 1978.

⁸³ Cevdet Çulpan, “XII. inci Yüzyıl Artuklu Devri Taş Köprüleri ve Özellikleri” *Sanat Tarihi Yıllığı*, sy: III, Ankara, 1969-70, s.89-107; Mehmet Akif Ceylan, “Manisa’da Tarihi Köprüler ve Fonksiyonel Özellikleri”, *C.B.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C.11, sy.3, Manisa, 2013.

⁸⁴ Kemer formları hakkında geniş bilgi için bkz; Ayşıl Tükel Yavuz, *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Tono ve Kemer*, Ankara, 1983.

Ak Köprü ile Çal ilçesindeki Hançalar Köprüsü ve Dayılar Köprüsü benzerlik göstermektedir. Malzeme kullanımı bakımından da Çal ilçesinde bulunan Zeyve Köprüsü ile benzerdir⁸⁵.

4.6. EVLER

Ev insanın fizyolojik, sosyolojik, estetik ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı bir ortamdır⁸⁶. Barınma, sosyal bir varlık olan insan için en temel ihtiyaçlardan birisidir⁸⁷. İnsanlar barınmayı mimari faaliyete dönüştürürken de yaşadıkları coğrafyanın, iklimin, kültür ve geleneklerinin özelliklerini yansıtmışlardır⁸⁸. Türk toplumlarında ev, vatan, devlet, aile gibi kutsal bir kavramdır. Göktürk ve Uygurlar ‘‘ev’’ kelimesi ile ‘‘bark’’ kelimesini bugünkü Türkçedeki gibi aynı anlamda kullanıyordu⁸⁹. Eski Türk ev adetleriyle birlikte İslam dininin getirdiği hayat tarzı yüzyıllardır hiç değişmeden Türk evinde yaşanmıştır⁹⁰.

Orta Asya Türk çadırı ile Türk evi arasında ortak özellikler bulunmaktadır. Ayrıca Türk çadırının iç düzeninin Anadolu Türk odasının iç düzenini yansıttığı, çadırların meydana getirdiği avlunun da Türk evi sofasının esasını teşkil ettiği konusunda da görüşler vardır⁹¹.

Türk evi, kent dokusu içerisinde dar sokaklar üzerinde yer alırdı. İster kent içinde ister yeşil alanda olsun evler bahçe içinde inşa edilirdi. Yüksek bir duvarla çevrili bu bahçeye-avluya sokak kapısı ile girilirdi⁹². Avlu içinde genellikle kuyu, çardak ve çiçeklik bulunurdu. Seki’de geleneksel özellikli yapı yerleşimi belirli bir sokak ölçeğinde ya da bir bölgede toplanmamış, çeşitli mahalle sınırları içerisinde ayrıklı nizamlı ve bahçeli arsalara yerleşerek kent dokusunu oluşturmuştur.

Türk evi genellikle iki katlıdır. Buna bağlı olarak ‘‘temel düzen’’ tek kat için uygulanmıştır. Ancak zamanla kat sayısı artmıştır. Evlerin bodrum katları ahır, depo,

⁸⁵ Denizli Kültür Envanteri, Denizli, 2014 s.28,29,30,35,52,61,86.

⁸⁶ Haşim Kapuz, *Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri*, Ankara, 1993, s.1.

⁸⁷ Yüksel Sayan, *Uşak Evleri*, Ankara, 1997, s.1.

⁸⁸ Önder Küçükerman, *Anadolu Mimarisinde Türk Evleri*, İstanbul, 1995, s.26.

⁸⁹ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, II. , Ankara, 1979, s.133.

⁹⁰ Önder Küçükerman, *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, İstanbul, 1988, s.23-71.

⁹¹ Önder Küçükerman, *Anadolu’daki Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar*, İstanbul, 1973, s.94.

⁹² Sedat Hakkı Eldem, *Türk Evi Plan Tipleri*, İstanbul, 1968, s.20-22.

kiler, arabalık, samanlık ve taşlık olarak kullanılmıştır⁹³. Anadolu’da sofalı, dış sofalı, iç sofalı, orta sofalı plan tiplerinin⁹⁴ kullanıldığı Türk evleri karşımıza çıkmaktadır.

Seki evlerinden günümüze ulaşan örnekler bir yüzü dış sofalı evler grubuna⁹⁵ girmektedirler. İncelenen evlerin hepsi dış sofalı ve iki katlıdır. Alt katları samanlık ve ahır olarak kullanılmış, üst kat asıl yaşam alanı olarak tasarlanmıştır. Genellikle her kata giriş aynı cepheden sağlanmıştır. Üst kata çıkışı dıştan ahşap merdivenlerle sağlanmıştır. Evlerin zemin katlarında az pencereye⁹⁶ yer verilmiş, hatta çoğu zaman pencere açılmamıştır. Üst katlarda ise bol pencere açılmıştır. Evlerin avlu duvarları oldukça yüksek olarak yapılmış, dışarıdan içerisinin görülmesi engellenmiştir. Evlerde ki kapılar genelde küçük tutulmuştur. Tek kanatlı kapılar odaların içine açılmaktadırlar. Kapılar açılınca yüklük duvarındaki yuvasına girmektedirler. Kapıların arkasına 5-10 cm kalınlığında dayak denilen tahtalar vardır ve kapının istem dışı açılıp kapamamasını engellemektedir.

Yapıların dış sofasının bir ucuna yerleştirilmiş ahşaptan yapılmış kapı kacak koymaya yarayan terekler vardır. Buradan da mutfakın belirli bir düzen göstermediğini anlamaktayız. İncelediğimiz bütün evlerde yüklükler yüksek tutulmuş oda içerisinde üç cepheye yerleştirilmiştir. Bu kısımlar eşya, yatak veya çamaşır koymaya yarar. Tüm evlerde genelde yatak odalarının kapılarının arkasında gusülhaneler bulunmaktadır. Ancak Neslihan Çetinkaya evinde orta odanın tam girişin karşısına daha büyük boyutlarda bir gusülhane yerleştirilmiştir. Yüklüğün üst seviyesi ile tavan arasında kalan kısım da kışkık meyveler, kurutulmuş sebzeler ya da kullanılmayan eşyaların konulması için ayrılmış musandıradır. Bu uygulama üç evde de görülmektedir.

⁹³Eldem, *a.g.e.*, s.12-13. ; Cengiz Bektaş, Çağdaş Türk Evini Oluşturacak Yaşama Kültürü, *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri* (5-7 Mart), Ankara, 1991, s.55.

⁹⁴ Sedat Hakkı Eldem, “A. Klasik Türk Evi (Marmara Bölgesi)”, *Türk Evi Osmanlı Dönemi*, C.I., İstanbul, 1984, s.17; Cengiz Bektaş, *Türk Evi*, İstanbul, 1996, s.99-101.

⁹⁵ Eldem, *a.g.e.*, s.115.

⁹⁶ Denizli Evlerinde kapı ve pencere hakkında ayrıntılı bilgi için bkz; Kadir Özkaya – Halil Erdem Çolakoglu, “Geleneksel Denizli Evlerinin Dekorasyonunda Kapı ve Pencereilerin İncelenmesi”, *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, C.II. , Denizli, 2006, s.228 – 231.

Tavas-Seki köyünde incelediğimiz sivil mimari örnekleri plan ve mekân bakımından Denizli'nin ve Aydın'ın merkez ve diğer ilçelerindeki evlerle ortak özelliklere sahiptir⁹⁷. Denizli'nin Babadağ ilçesinde Ali Oymak Evi, Ayşe Karaman Evi, Bekilli ilçesinde Hatice Küçük Evi, Sıddık Gürsoy, Buldan İlçesinde Hediye Fatma Göker Evi, Ülfeller Evi, Çal İlçesinde Saray Evi, Mehmet Ali Berber Evi, Güney İlçesinde, Hancı Mustafa Evi, Ayşe Gürhan Evi, Honaz İlçesinde, Mesut Türkoğlu Evi, Mahir Erşan Evi Denizli'nin diğer ilçelerinden örneklerdir⁹⁸. Ayrıca çevresini kuşatan diğer bölgelerdeki örneklerle de benzerlik göstermektedir⁹⁹. Bu örneklerin tamamı 2 katlı ve dış sofalıdır. Çoğu bir avlu içinde konumlandırılmıştır. Alt kat depo ahır olarak tasarlanırken üst kat asıl yaşam alanı olarak tasarlanmıştır. Yaşam koşullarının ve yapım tekniklerinin hızla değişmesi sonucu, geleneksel özelliklerini, mekânsal karakterlerini ve öğelerini koruyabilmiş sivil mimari örneklerin sayısı gün geçtikçe azalmaktadır.

Plansal özellikleri yanında süsleme bakımından yakın çevresi ile yapılan karşılaştırmalar sonucu Denizli ve Aydın il ve ilçelerinde benzer birçok örneğine rastlanılmıştır¹⁰⁰. Seki'de, genelde XX. yüzyıl başlarında inşa edilmiş geleneksel yapıların her biri, günümüzde birer tarihi veri olarak örnek teşkil etmektedir.

⁹⁷ Daha ayrıntılı bilgi için bkz; Saim Cirtel, "Denizli-Acıpayam Köylerinde Halk Mimarisi" , *1.Acıpayam Sempozyum Bildirileri*, 2003. ; Osman kunduracı, Denizli – Serinhisar İlçesinin Evleri ", *Uluslar Arası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri* 2, C.II. , Denizli, 2006, s.246 – 254; Pektaş Kadir, "Acıpayam Ve Çevresindeki Türk Dönemi Eserlerinden Bir Kesit", *Acıpayam Sempozyumu 1* (Acıpayam 1-3 Aralık 2003), Denizli, 2007, s.422-432.

⁹⁸ Erbil Cömertler Aktuğ, "Büyük Menderes Havzası Osmanlı Dönemi Geleneksel Konut Mimarisinde Ahşap Süsleme" (Basılmamış Doktora Tezi) Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2016

⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz; Osman kunduracı, *Muğla – Yatağan Çevresindeki Türk Devri Mimarisi ve El Sanatları*, Muğla, 2007. ; Ali Baş, Eski Hisardaki Türk Devri Yapıları, *Vakıflar Dergisi*, sy. XXII, Ankara, 1991.

¹⁰⁰ Cömertler, a.g.t., 2016.

4.7. MEZAR TAŞLARI

Seki köyünde bulunan mezarlık alanı, bulunduğu arazinin topografik yapısına göre şekillenmiştir. Mezarlık geniş bir alana yayılmış olup köyün yaklaşık 1 km kuzeybatısındadır. Düzgün bir planlama göstermeyen bu mezarlık çevre duvarlarıyla kuşatılmış ve tek giriş kapısı vardır. Mezarlık kapısının sağ tarafında bir çeşme ve çeşmenin arka cephesinde kulübe bulunmaktadır. Mezarlık halen kullanılmakta ve defin işlemleri sürmektedir.

Seki mezarlığında incelediğimiz mezar taşlarında mermer malzeme kullanılmıştır. Ancak şehir merkezindeki gibi kaliteli malzeme değildir. Plan ve şekil bakımından Tavas ve Kızılcabölük mezarlıklarındaki şahidelerle yakın benzerlik göstermektedir. Baş taşları başlık, boyun, gövde ve kaide olmak üzere 4 bölümden oluşmaktadır. Başlıklar; sarık, kavuk, fes ve boyunluk adı altında incelenmiştir. Erkek baş taşlarının boyun kısımları genellikle ince bir silme ile gövdeden ayrılıp yukarıya doğru daralarak yükselip başlıkla birleşen formdadır. Kadınlar da ise boyunluk kısmı uzun tutulmuş ve zarif bir başlıkla son bulunmuştur.

Tez konumuzun bir parçası olan mezar taşları incelendiğinde toplam 18 mezarda iki tip belirlenmiştir. Bunlar Toprak mezarlar ve Çerçevesiz mezarlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır¹⁰¹. Toprak mezarlar, baş ve ayak taşı birlikte ya da sadece baş taşı veya ayak taşı toprak üzerinde bulunan mezarlardır. İncelemiş olduğumuz mezarlardan 14 tanesi toprak mezardır. Toprak mezarların sınırlarını sadece baş ve ayak kısmına dikilmiş taşlar belirlemektedir. Çerçevesiz mezarlar ise, etrafı bir veya birden çok taş sırasıyla belli edilmiş, baş veya ayakucuna taşlar dikilen, ortası açık veya bazen kapalı mezarlardır. Bu tür mezarlar sekideki mezarlıkta çok fazla görülmemektedir. İncelediğimiz mezarlardan sadece dört tanesinde bu tür uygulamayla karşılaşmıştır¹⁰².

¹⁰¹ Ayrıntılı bilgi için bkz; Halit Çal, “ Türklerde Mezar, Mezar Taşları”, *Aile Yazıları*, 8, T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, Ankara, 2015, s. 295-332

¹⁰² Çerçevesiz mezarlar; 03, 04, 14, 15 nolu mezar taşlarının kabirleridir.

4.7.1. Başlık Biçimleri

Osmanlı döneminde başlıklar dönemlere göre pek çok şekil almıştır¹⁰³. Bunlara Farsça başı örten anlamına gelen serpuş da denilmiştir¹⁰⁴. Yüzü çuhadan olan, içte bez astarı bulunan bez ve astar arasına pamuk yerleştirilerek, değişik geometrik şekiller oluşturacak şekilde dikilip, üzerine ince bezlerden sarık sarılan başlıklara verilen bir diğer isim ise kavuktur¹⁰⁵.

Sarık, başlıkların üzerine veya etrafına sarılan bezlere verilen isimdir. Osmanlılarda kavuklar genellikle sarıklı olduğu için sarık, kavuk ile aynı anlamda kullanılmıştır.

4.7.1.1. Sarıklı

Beyaz renkte pamuk ipliğinden örülmüş olan kumaştan yapılan üstüne bez sarılmış baş kisvelerine sarık denir. Sarıklar şekline ve sarılış tarzına göre isimler alırdı. Eskiden her sınıfa mahsus bir sarık şekli vardı ki sınıf ve rütbelere bu sarıklardan anlaşıldı. Cumhuriyet döneminde sarık yalnız imamlara mahsus bir kisve olarak bırakılmış ve halk tarafından kullanılması men edilmiştir¹⁰⁶.

01 – 02 – 03 – 05 – 06 – 07 – 09 – 10 – 17 nolu mezar taşlarının başlıkları sarık şeklinde düzenlenmiştir.

4.7.1.2. Fes

Mezarlıktaki başlık tiplerinden diğer bir örnekte festir. Fas şehrinde yünden yapılan bir nevi baş kisvesi ki Tanzimat'tan sonra Türkiye'de de kullanılmış ve Cumhuriyet devrinde kaldırılmıştır. Fesler vuruldukları kalıba göre muhtelif çeşitlerde olur ve bunlara Mecidiye, Aziziye, Hamidiye, Zuhaf, Sıfır numara denirdi¹⁰⁷. Seki mezarlığındaki 04 – 08 – 12 – 13 – 14 – 16 – 18 nolu mezarların başlık şekli festir.

¹⁰³ Başlıklar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Hans – Peter Laqueur, *Hüve'l- Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, İstanbul, 1997; İzzet Kumbaracılar, *Serpuşlar*, İstanbul, 1979; Necdet İşli, *Osmanlı Serpuşları*, İstanbul, 2009.

¹⁰⁴ Celal Esad Arseven, “Baş Giyimi- Baş Giyeceği”, *Sanat Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul, 1983, s.182-185.

¹⁰⁵ Halit Çal, “İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar”, *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu III*, İstanbul, 1998, s.213.

¹⁰⁶ Celal Esad Arseven, “ Sarık”, *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul, 1998, C.4., s.1767.

¹⁰⁷ Celal Esad Arseven, “ Fes”, *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul, 1998, C.1. , s.583-584.

4.7.1.3. Boyunluklu

Osmanlı döneminde kadın mezar taşlarında ise boyunluklu dediğimiz tip en çok karşımıza çıkan uygulamadır. Kadın mezar taşlarında boyun bölümü daha uzun ve ince tutulmuş, en sonu da zarif bir başlıkla son bulmuştur. Mezarlıkta sadece 11 nolu mezar taşında bu başlık tipi kullanılmıştır.

4.7.2. Plan

Seki Mezarlığında incelediğimiz mezar taşları plan olarak üç gruba ayrılmaktadır.

a- Arkası yandan profillerle daraltılanlar

b- Arkası oval olanlar

c- Dikdörtgen planlı olanlar (Şekil 39)

Arkası yandan profillerle daraltılan grup en fazla tercih edilen plan tipidir. 02 – 03 – 05 – 06 – 07 – 09 – 10 – 13 – 15 – 17 nolu mezar taşlarında “A” tipi diye adlandırıldığımız plan şekli görülmektedir.

Arkası oval olanlar “A” plan tipinden sonra en fazla tercih edilen planlardandır. “B” tipi olarak adlandırdığımız plan şeklide 01 – 04 – 12 – 14 – 18 nolu mezarlarda görülmektedir.

Dikdörtgen planlı mezar taşları Seki Mezarlığında çok fazla tercih edilmemiştir. 08, 11, 16 nolu mezar taşlarında “C” tipi diye adlandırdığımız plan şekli görülmektedir.

4.7.3. Yazı

Seki Mezarlığı’nda incelen 18 adet mezar taşında, celî rik’a, celî sülüs ve celî ta’lik olmak üzere üç farklı yazı tipi görülmektedir. Söz konusu mezar taşlarında, 08, 13, 15 ve 16 no’lu mezar taşları celî rik’a, 01, 02, 03, 04, 06, 07, 09, 10, 11, 12, 14 ve 18 no’lu mezar taşları celî sülüs 05 ve 17 no’lu mezar taşları celî ta’lik hatla yazılmıştır. 02, 03, 05 ve 17 no’lu mezar taşları gerek yazı kalitesi ve gerekse harflerin hakedilmesi açısından diğer mezar taşlarından ön plana çıkmaktadır.

4.7.4. Süsleme

Bitkisel süslemelere mezar taşlarında çok sık yer verilmiştir. Osmanlı döneminde süslemelerin zenginleştiği görülür¹⁰⁸. Özellikle geç dönem Osmanlı mezar taşlarında gülbezekler, barok karakterli kıvrımlı dallar, çiçekli dolgular, akantus yaprakları, stilize selvi motifleri, “S” ve “C” kıvrımları sembolik bir takım işaret ve damgalar kullanılmıştır¹⁰⁹. Çiçek ya da bahar dalı gibi bitkisel süslemeler kadının başörtüsünü simgelemektedir.¹¹⁰ Seki mezarlığındaki mezar taşları bize süsleme olarak çok fazla bir özellik ve çeşitlilik vermemektedir. Sadece 18 nolu mezar taşının kaide kısmında bitkisel bir motif görülür. 1927 tarihli bu mezar taşındaki süsleme stilize edilmiş bir çiçek motifinden ibarettir. Ayrıca şahidelerin üzerindeki yazı stilleri de süsleme unsuru ve edebi metin olarak dönemlerinin kültür, sanat ve medeniyet anlayışı hakkında oldukça önemli detayları içermektedir.

Seki Mezarlığındaki Osmanlı dönemi mezar taşları malzeme, teknik, kalite, yazı vb. açısından merkezdeki örneklerinden oldukça geri plandadır. Denizli’nin merkezinde bulunan İlbadi Mezarlığı daha kaliteli işçilik gösterse de, Tavas, Çal, Çardak vb. gibi ilçelerin ve bu ilçelerin köylerinde bulunan mezarlıklardaki şahidelerdelerin yerel ustalar tarafından yapıldığı düşünülmektedir¹¹¹.

¹⁰⁸ Daha geniş bilgi için bkz; H.Örcün Barışta, “İstanbul –Eyüp Sultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları Üzerine” , *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu IV.* , (5-7 Mayıs), İstanbul, 2000. ; Hans – Peter Laqueur,” Osmanlı Mezar Taşlarının Süslemesinde Bitkisel Motifler”, *Suut Kemal Yetkin’e Armağan*, Hacettepe Üniversitesi Armağan Dizisi:1, Ankara 1984.

¹⁰⁹ Laquer, *a.g.e.*, 1997., s.82.

¹¹⁰ Mehmet Önder, Mezarlıklar ve Mezarlıklar ve Mezar Taşlarımız, *Türk Yurdu*, 1956, s.253.

¹¹¹ İlçelerdeki diğer örnekler için bkz; Kadir Pektaş, “Çal ve Çevresindeki Türk Dönemi Eserleri Üzerine Bir Araştırma”, *21. yy Girenken Geçmişten Günümüze Çal Yöresi, Baklan, Çal, Bekilli* (01-03 Eylül 2006 *Çal Sempozyumu Bildirileri*), Denizli, s. 779,808; Kadir Pektaş, Denizli-İlbadi Mezarlığı’ndaki Selçuklu Ve Beylikler Dönemi Mezar Taşları Üzerine, *XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (14-16 Ekim 2009 Denizli), Pamukkale Üniversitesi, *Sanat Tarihi Yayınları*, No:1, Denizli, 2009, s.547. ; Kadir Pektaş, “Denizli Çevresindeki Mezar Taşları Üzerine Bir Ön Araştırma”, Denizli Eski (İlbadi) Mezarlığı, *VIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, (26-27 Nisan 2004 – Sakarya), *Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Dergisi*, Cilt/7, sayı:1, Sakarya, 2005, s.350-356. Kadir Pektaş, Denizli’de Türk Varlığının Kadim Tarihi “İlbadi Mezarlığı – I”, Denizli, 2018.

SONUÇ

Köklü bir tarihi geçmişe sahip olan Denizli'nin Tavas İlçesi, tarih boyunca değişik kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu zenginlik sadece ilçe merkezinde kalmamış köy ve beldelere kadar uzanmıştır. Aydınla, Denizli ili arasında bulunan bu bölge İnançoğulları, Menteşeoğulları ve en son Osmanlı imparatorluğunun himayesinde kalmıştır.

Tavas'ın Seki Köyü'nde yaptığımız araştırmalarda 2 cami, 2 çeşme, 3 sivil mimari örneği, 1 köy odası, 1 han ve 1 köprü ile mezar taşları üzerinde araştırma yapılmıştır. Bölgedeki yapıların tamamı Osmanlı dönemi yapıları olup XIX. yy sonu XX. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir. Mimari, mekân anlayışı ve süsleme özellikleri olarak çok fazla öneme sahip olmayan bu eserler oldukça sade yapılardır.

İncelediğimiz eserden Camiler, plan, kütle tertibi ve örtü sistemi bakımından, “Çok Destekli, Düz Örtülü Camiler” ve “Çatılı Camiler” olarak iki ana grupta toplanabilir. Eski cami enlemesine mihraba dik uzanan üç sahınlı bir planlamaya sahiptir. Ahşap destekleri ve içindeki süslemeleri ile bölgedeki en dikkat çekici ve önemli yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Harim duvarlarında yer alan süslemeleriyle batılılaşma dönemi Osmanlı mimarisi içerisinde Anadolu'da yapılan camilere büyük benzerlik göstermektedir. Köy içinde bulunan diğer bir cami ise Yukarı Cami'dir. Günümüzde yenilenen cami, dikdörtgen planlı, dört duvarla çevrili oldukça basit bir yapıdır.

Tez konumuz olan diğer bir yapıda Seki Hanı'dır. Osmanlı'nın son dönemlerinde inşa edilen kervansaraylardan biri olup önu açık bir sundurma ve bunun gerisindeki kapalı iki kısımdan oluşmaktadır. Oldukça sade bir yapısı vardır. Kapalı kısımlarından biri ahır biride kalınacak yer olarak tasarlamıştır. 23.02.2023 tarihinde yaptığımız son incelemelerde bu hanın yıkıldığı kalıntılarının taşındığı görülmüştür.

23.02.2023 tarihinde yaptığımız son incelemede Hacı Kâhyalar odasının da yıkıldığı görülmüştür. 2012-2013 yıllarında yapılan araştırmada sağlam bir şekilde olmasına rağmen sosyal yaşam içerisindeki rolünü yavaş yavaş yitirdiği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte birçok sebebi vardır. En önemli sebeplerinden biri genç nüfusun büyük şehirlere göç etmesidir. Ulaşım araçlarının çoğalması, köyden kente göçün artması

ve kahvelerin çoğalması köy odalarının gün geçtikçe kendi kaderlerine bırakılmasına neden olmaktadır. Günümüzde bu nedenlere bağlı olarak bu yapı yıkılmıştır.

Çeşmelerinin büyük çoğunluğu dikdörtgen planlıdır ve gövdeleri de plan formunda dikdörtgen prizma gövdelidir. Bu çeşmeler tek cepheli ve sivri kemerlidir. Kemerlerde tuğla diğer yerlerde moloz taş ve devşirme malzeme kullanılmıştır. Yalak kısımları roma döneminden kalma lahit teknesinden yapılmıştır.

Seki'deki tarihi tek göz köprüsü tek kemerden oluşmaktadır. Köprülerin boyutları, akarsuyun büyüklüğü ve vadinin topografik özellikleriyle yakından ilgilidir. Köprülerin inşa malzemesi moloz taş ve kabayonu taştır. Yapılar işlevsellik göz önünde tutulduğu için sade ve genelde süslemesiz eserlerdir.

Türk Evleri, geleneksel Türk Konağının mimari özelliklerini taşımaktadırlar. Tez çalışmamızın kapsamına üç adet sivil mimari örneği alındı. Bu evler dış sofalı plan tipi olmak üzere moloz taş ve ahşap malzemedan yapılmışlardır.

İncelenen mezarlıktaki şahidelerin en erken örneği M. 1786 tarihlidir. En geç tarihli taşta M. 1923 tarihlidir. Mermer malzemedan yapılan bu taşların, kitabeleri sülüs ve talik hatla yazılmıştır.

Bölgedeki yapıların çoğu maalesef şu anda kaderine terk edilmiş olup oldukça kötü durumdadır. Yok, olmaya terk edilen bu yapılar köylüler tarafından ahır, depo v.b. gibi amaçlarla kullanılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abay, E. – Dedeoğlu, F. (2011). “Beycesultan 2007-2010 Yılları Kazı Çalışmaları Raporu”, 33. Kazı Sonuçları Toplantısı, Malatya, s.303-331.
- Abay, E. – Dedeoğlu, F. (2013). “Beycesultan 2007-2010 Yılları Kazı Çalışmaları Raporu”, 33. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara.
- Abdurrezzak, A. O. (2011). *Kastamonu Köy Odalarının Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik İşlevleri Üzerine Bir Araştırma*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı - Türk Halkbilimi Bilim Dalı, Ankara.
- Aktuğ, Cömertler E. (2016) “Büyük Menderes Havzası Osmanlı Dönemi Geleneksel Konut Mimarisinde Ahşap Süsleme” (Basılmamış Doktora Tezi) Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Akkuş, A. (1968). *Tavas Havzasının Jeomorfolojisi*, (Basılmamış Doçentlik Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Arseven, C. E. (1983). “Çeşme”, *Sanat Ansiklopedisi*, C.I., İstanbul, s.388 – 390.
- Arseven, C. E. (1983). “Baş Giyimi- Baş Giyeceği”, *Sanat Ansiklopedisi*, C.I., İstanbul, s.182-185.
- Arseven, C. E. (1998). “Fes”, *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul, C.I., s.583 – 584.
- Arseven, C. E. (1998). “Sarı”, *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul, C.4., s.1767-1768.
- Ateş, S. (2007). *Denizli-Tavas Seki Köyü Türk Devri Eserleri*, (Basılmamış Lisans Tezi) Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi - Sanat Tarihi Bölümü, Denizli.
- Aytaç, İ. (2002). “Selçuklu Kervansarayları”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.VIII., Ankara, s.854-864.
- Aytöre, A. (1962). “Türklerde Su Mimarisi”, *I. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi*, Ankara, s.45-69.
- Babaoğlu, H. İ. (1996). *XX. Yüzyıl Başlarında Aydın Vilayeti Salnamelerinde Denizli Sancağı*, Denizli, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Barışta, H. Ö. (2000) “İstanbul –Eyüp Sultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları Üzerine” , *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu IV*, (5-7 Mayıs), İstanbul, s.252-277.

- Baş, A. (1991). Eski Hisardaki Türk Devri Yapıları, *Vakıflar Dergisi*, sy. XXII, Ankara, s.365-382.
- Baş, A. (2002). “Konya Çevresindeki Geç Dönem Osmanlı Kervansarayları”, *Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu, Prof. Dr. Gönül Öney’e Armağan (10-13 Ekim) Bildiriler*, İzmir, s. 83-96.
- Baykal, F. (1996). *Denizli İlinde 19. Yüzyılda Yapılan Duvar Resimli Yapılar*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi) Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Denizli.
- Baykara, T. (1969). *Denizli Tarihi, (İkinci Kısım, 1070-1429)*, İstanbul,
- Baykara, T. (1993). “Denizli”, *T.D.V.İ.A.*, C. IX. , s. 155-189.
- Baykara, T. (2007). *Selçuklu Ve Beylikler Çağında Denizli*, İstanbul.
- Bektaş, C. (1991). “Çağdaş Türk Evini Oluşturacak Yaşama Kültürü”, *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri* (5-7 Mart), Ankara, s.45-50.
- Bektaş, C. (1996). *Türk Evi*, İstanbul.
- Büyükçanga, M. (2000). “Osmanlı Döneminden Günümüze Devam Eden Konya İli Kadınhanı İlçesi Meydanlı Köyü’nde Bulunan Köy Odaları”, (7-9 Nisan 1999), *Uluslararası Kuruluşun 700. Yılında Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi*, Konya, s. 719-721.
- Ceylan, M. A. (2013). Manisa’da Tarihi Köprüler ve Fonksiyonel Özellikleri, *C.B.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, c.11, sy.3, Manisa, s.22-61.
- Cirtil, S. (2007). “Denizli-Acıpayam Köylerinde Halk Mimarisi”, *Acıpayam Sempozyumu I* (Acıpayam 1-3 Aralık 2003), Denizli, s.461-492.
- Cirtil, S. (2008) “Denizli Çivril’deki Su Yapıları”, Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam Armağanı, Ankara, s.71-96
- Çakmak, Ş. (1991). *Denizli İlindeki Türk Anıtları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çal, H. (1998) “İstanbul Eyüp’teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar”, *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu III*, İstanbul, s.206-225.
- Çal, H. “ Türklerde Mezar, Mezar Taşları”, *Aile Yazıları*, 8, T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, Ankara, 2015, s. 295-332
- Çelebi, E. (2011). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, (Anadolu, Suriye, Hicaz, 1671-1672)*, C.IX, İstanbul,

- Çıblak, N. (2004). “*Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar*”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*”, Sy.15, s.103-125.
- Çınar, K. (1991) “Konya Ovası Köy Yerleşmelerinde Misafirhaneler (Köy Odası)”, *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri* (5-7 Mart), Ankara, s.57-72.
- Çulpan, C. (1969) “XII. inci Yüzyıl Artuklu Devri Taş Köprüleri ve Özellikleri” *Sanat Tarihi Yıllığı*, sy: III., Ankara, s.89-107.
- Çulpan, C. (1975). *Türk Taş Köprüleri - Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, Ankara.
- Danışık, İ. H. (1943). *İstanbul Çeşmeleri I. II*, İstanbul.
- Deist, Walther Von, *Asie Mineure ancienne, Karte Des Nord-Westllehen Kleinasien, 1892*, A. Schalt (Berlin), 2012.
- Denizli İl Yıllığı, (1967). Denizli.
- Denizli Kültür Envanteri (2014). Denizli.
- Denктаş, M. (2000). *Karaman Çeşmeleri*.
- Devellioğlu, F. (1998). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara.
- Duran, R. (1994). *Menteşe Beyliği Mimarisi I*, (Basılmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Durukan, A. (1989). “Anadolu Selçuklu Ve Beylikler Dönemi Cami Tipolojisi Üzerine Bir Deneme”, *Atatürk Kültür Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi* (Yayımlanmamış Bildiri), Ankara, s.1-4.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi* (1997). “Denizli” C. I., İstanbul, s. 445-447.
- Eldem, S. H. 1984. “A. Klasik Türk Evi (Marmara Bölgesi)”, *Türk Evi Osmanlı Dönemi*, C.I., İstanbul.
- Eldem, S. H. (1968). *Türk Evi Plan Tipleri*, İstanbul,
- Ersoy, B. (1994). “Osmanlı Şehir İçi Hanları Plan Tasarımı ile Cephe ve Malzeme Özellikleri”, *Sanat Tarihi Dergisi*, sy. VII., s.76-80.
- Eyice, S. (1962). İlk Osmanlı Devrinin Dini-İçtimai Bir Müessesesi Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler, *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.23, sy: 1-2, İstanbul, s. 1-80.
- Eyice, S. (1993). “Cami”, *T.D.V.İ.A.*, C. VIII., İstanbul, s.67-75
- Eyice, S. (1993). “Çeşme”, *T.D.V.İ.A.*, C.VIII., İstanbul, s.277-287.

- Göçer, O. (1968). “Misafir Odaları” , *Mimarlık*, s.62, s.28 – 31.
- Gündoğdu, H. (1988). “Gümüşhane Sarıçiçek Köyü’nde İki Köy Odası”, *Lâle Dergisi*, Gümüşhane, Aralık, sy. 6, s. 23-30.
- Hasol, D. (1998). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, İstanbul.
- İşli, N. (2009). *Osmanlı Serpuşları*, İstanbul.
- Jean- Louis B. - Grammond, Hans P. L., Nicolas Vatin (1990) “Tarihsel Kaynak Olarak Osmanlı Mezarlıkları, Uygulanılan Yöntemler ve Bilgisayarda Yapılabilecek İşlemler” , *Erdem*, Sy.6 - 16, (Ekim 1990), s.210-224.
- Karamağaralı, H. (1981) Erzurum Ulu Cami, *Yıllık Araştırmalar Dergisi*, C.III., s.1 – 12.
- Karpuz, H. – Dülgerler, O. N. (2006). “Konya Çeşmeleri Üzerine Bir Tipoloji Denemesi”, *Sanatta Anadolu Asya ilişkileri, Prof. Dr. Beyhan Karamağaralı'ya Armağan*, Ankara, s.317-326.
- Karpuz, H. (1999). “ ‘Serander ve Loft’ : Türk ve Norveç Halk Mimarisinde Eşdeğerli İki Yapı,” *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, sy.19(1-2), Ankara, s.71 - 82.
- Kılınç, A. (2005). “Sözlü Ürünlerin Geleceğe Taşınmasında Ortamların Rolü ve Bir Örnek”, *Milli Folklor*, sy.9 (68), s.85-90.
- Kızıltan, A. (1958). *Anadolu Beyliklerinde Cami Ve Mescitler (XIV. Yüzyıl Sonuna Kadar)*, İstanbul.
- Kolay, İ. A. (1999). *Batı Anadolu XIV. yy. Beylikler Mimarisinde Yapım Teknikleri*, Ankara,
- Köprülü, F. (1981). *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*, İstanbul.
- Kuban, D. (1999). *Divriği Mucizesi (Selçuklular Çağında İslam Bezeme Sanatı Üzerine Bir Deneme)*, İstanbul,
- Kumbaracılar, İ. (1979). *Serpuşlar*, İstanbul.
- Kunduracı, O. (2006). Denizli – Serinhisar İlçesinin Evleri ”, *Uluslar arası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, C.II. , Denizli, s.246 – 254.
- Kunduracı, O. (2007). *Muğla – Yatağan Çevresindeki Türk Devri Mimarisi ve El Sanatları*, Muğla.

- Kurgun, L. (1997). *Denizli İli Yerleşim Yerleri Adları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyat Eğitimi Anabilim Dalı, Denizli.
- Kurt, E. (1976). *Das Anatolische Kervansaray des 13. Jahrhunderts*, Berlin.
- Küçükerman, Ö. (1973) *Anadolu'daki Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar*, İstanbul.
- Küçükerman, Ö. (1988). *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, İstanbul.
- Küçükerman, Ö. (1995). *Anadolu Mimarisinde Türk Evleri*, İstanbul.
- Kütükoğlu, S. M. (2002). *XVI. Asırda Tavas Kazasının Sosyal Ve İktisadi Yapısı*, İstanbul.
- Laqueur, H. P. (1984). ” Osmanlı Mezar Taşlarının Süslemesinde Bitkisel Motifler”, *Suut Kemal Yetkin'e Armağan, Hacettepe Üniversitesi Armağan Dizisi:I.*, Ankara, s.263-273.
- Laqueur, H. P. (1997). *Hüve'l - Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, İstanbul,
- Muhammed, E. A. (2010). *Seyahat Name-i İbn Batuta*, (Çev. A. Sait Aykut), İstanbul.
- Naza, E. Emine – Dönmez, “Denizli – Tavas Ve Çevresi Camileri Ön Araştırma” *Uluslar Arası Denizli Ve Çevresi Tarih Ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, C.II., Denizli, 2006, s.174 – 180.
- Ödekan, A. (1992). “Kent içi Çeşme Tasarımında Tipolojik Çözümleme” *Semavi Eyice Armağanı – İstanbul Yazıları*, İstanbul, s.281-287.
- Ögel, B. (1979). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları II.*, Ankara.
- Önder, M. (1956). Mezarlıklar ve Mezarlıklar ve Mezar Taşlarımız, *Türk Yurdu*, sy: 253, s.622-635
- Öney, Gönül, (1970) Anadolu'da Selçuklu Ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri, *Sanat Tarihi Yıllığı*, C.III., s.123 – 137.
- Önge, Y. (1991) “Selçuklularda ve Beyliklerde Ahşap Tavanlar”, Atatürk Konferansları V: 1971-1972, Ankara,1991.s.179-196
- Önge, Y. (1997). *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, Ankara.

- Özkan, Â. (2012). “Geçmişten Günümüze Konya İli Akören İlçesinde Bulunan Köy Odaları”, *K.M.Ü. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, sy: 14 (22), s.1-4.
- Özkaya, K. – Çolakoğlu, H. E. (2006). “Geleneksel Denizli Evlerinin Dekorasyonunda Kapı ve Pencerelelerin İncelenmesi”, *Uluslar arası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, C.II., Denizli, s.228 – 231.
- Pektaş K. (2007). “Denizli Çevresindeki Türk Dönemi Tarihi Eserler Üzerine”, *Uluslar arası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, C.II. (6-7-8, Eylül 2006) , Denizli, s.145-151.
- Pektaş, K. (2005). “Denizli Çevresindeki Mezar Taşları Üzerine Bir Ön Araştırma”, *Denizli Eski (İlbadı) Mezarlığı, VIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, (26-27 Nisan 2004 – Sakarya), *Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Dergisi*, Cilt/7, sy:1, Sakarya, s.350-356.
- Pektaş, K. (2006). *Kemaliye (Eğir) 'de Türk Mimarisi*, Ankara,
- Pektaş, K. (2007). “Acıpayam Ve Çevresindeki Türk Dönemi Eserlerinden Bir Kesit”, *Acıpayam Sempozyumu 1* (Acıpayam 1-3 Aralık 2003), Denizli, 2007, s.422-432.
- Pektaş, K. (2007). “Çal ve Çevresindeki Türk Dönemi Eserleri Üzerine Bir Araştırma”, *21. yy. Girerken Geçmişten Günümüze Çal Yöresi, Baklan, Çal, Bekilli* (01-03 Eylül 2006 *Çal Sempozyumu Bildirileri*), Denizli, 2007, s.779-808.
- Pektaş, K. (2009). “Denizli-İlbadi Mezarlığı'ndaki Selçuklu Ve Beylikler Dönemi Mezar Taşları Üzerine”, *XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (14-16 Ekim, 2009, Denizli), *Pamukkale Üniversitesi, Sanat Tarihi Yayınları*, Denizli, s.545-553.
- Richard Kiepert, dietrich reimeer (ernst vohsen) , Berlin, 1912.
- Sarikaya, M. (1992). “Denizli”, *Büyük Larousse*, İstanbul, 1992, s.30-45.
- Sayan, Y. (1997). *Uşak Evleri*, Ankara.
- Şimşek C. (2005). 2003 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları", *26. Kazı Sonuçları Toplantısı C. I.*, Konya, s.305-320.

- Tanyeli, U. – Tanyeli G. (1989). “Osmanlı Mimarlığında Devşirme Malzeme Kullanımı (16-18. Yüzyıl)”, *S.T.A.D.*, C.2, sy.4, İstanbul, s. 23-31.
- Tanyeli, U. (1989). “Denizli Kentinin Yapısal Evrimi (11. – 15. yy.)”, *Türk Kültür Tarihinde Denizli Sempozyumu Bildirileri*, Denizli, s.341-348
- Tunç, G. (1978). *Taş Köprülerimiz*, Ankara.
- Turan, O. (1965). *Selçuklular Tarihi Ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ankara.
- Uysal, A.U. (1990). “Anadolu Selçukluları'ndan Erken Osmanlı Dönemine Kadar Minare Biçimindeki Gelişmeler”, *DTCF Dergisi*, C. XXXIII, sy: 1-2, Ankara, s.505-533.
- Uzunçarşılı, H. İ. (1988). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara.
- Witteck, P. (1944). *Menteşe Beyliği, 13-15. Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik*, (Çeviri; O.Ş. Gökyay), Ankara.
- Yalçın, G. (1997). “Kervansaray”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, C.II*, İstanbul, s.995-998.
- Yavuz, A. T. (1976). “Anadolu’da Eşodaklı Selçuklu Hanları” *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, S.2, Ankara, 1976, s.189.
- Yavuz, A.T. (1983). *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Tono ve Kemer*, Ankara.
- Yılmaz, M. (2010). *Ortaçağ’da Denizli (Selçuklu Ve İnançoğulları Dönemi)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Afyon Karahisar.

ARŞİV BELGELERİ VE DOSYALARI

166 Numaralı Muhasebe-i Vilayeti Anadolu Defteri (937-1530), (Haz. Abdullah Sivridağ, Ali Coşkun, Murat Yüzbaşıoğlu v.b.), İstanbul, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1995. S.79, s.461.

Aydın Vilayeti Salnamesi, H.1308 (M.1891), Aydın, s.499, Aydın Vilayet Matbaası, B.O.A. ML. VRD. TMT. 8327 numaralı defterde aydın Karacasu kazası, Seki ve Dikmen Karyelerinin defteri bulunmaktadır.

B.O.A. DH. MKT. 334 dosya nolu 67 gömlek numaralı, 1312 tarihli, defter.

B.O.A. ŞD. 1410 dosya nolu 09 gömlek numaralı, 1327 tarihli, defter.

B.O.A. DH. MKT. 2309 dosya nolu 11 gömlek numaralı, 1317 tarihli, defter.

Cumhuriyet Arşivi, 24.11.1912, 242 sayılı, 710 dosya numaralı, 310.10.0.9 fon kodlu, 341.463.0. yer numaralı belge

Cumhuriyet Arşivi, 11.11.1953, 26409 sayılı, 30.11.1.0. fon kodlu, 241.33.19. yer numaralı belge

Cumhuriyet Arşivi, 18.06.1964, 2655 sayılı, 30.11.1.0. fon kodlu, 305.18.17. yer numaralı belge

Cumhuriyet Arşivi, 24.03.1897, 198 sayılı, 310.10.0.9. fon kodlu, 339.454.0. yer numaralı belge

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1- Yukarı Cami'nin avlu bölümü

Fotoğraf 2- Yukarı Cami'nin güney duvarındaki pencere kısımları

Fotoğraf 3- Yukarı Cami'ye sonradan ilave edilen abdest muslukları

Fotoğraf 4- Yukarı Cami'nin sonradan kapatılmış olan son cemaat yerinin betonarme duvarı

Fotoğraf 5- Yukarı Cami'nin sonradan kapatılmış son cemaat yerinin mihrabı

Fotoğraf 6- Yukarı Cami'nin üst kata çıkmayı sağlayan merdivenleri

Fotoğraf 7- Yukarı Cami'nin mihrabı

Fotoğraf 8- Yukarı Cami'nin minberi

Fotoğraf 9- Yukarı Cami'nin duvarlarını kuşatan geometrik kuşak

Fotoğraf 10- Yukarı Cami mihrabının iki yanında bulunan yazılar

Fotoğraf 11- Yukarı Cami, metal levhalar içindeki yazılar

Fotoğraf 12- Yukarı Cami, metal levhalar içindeki yazılar

Fotoğraf 13-Yukarı Cami'nin üst kat mahfili

Fotoğraf 14- Eski Cami'nin bodrum katı

Fotoğraf 15- Eski Cami'nin kuzey cephesi 22

Fotoğraf 16- Eski Cami'nin üst örtüsünün betonla kapatılmış hali

Fotoğraf 17- Eski Cami'nin harim mekânı

Fotoğraf 18- Eski Cami'nin Harim mekânının yanındaki odanın ahşap direkleri

Fotoğraf 19- Eski Cami'nin harim mekânın batı tarafındaki odanın mihrap nişi

Fotoğraf 20- Eski Cami'nin harim mekânın batı tarafındaki odanın ocak nişi

Fotoğraf 21- Eski Cami'nin giriş holü

Fotoğraf 22- Eski Cami'nin mihrabı

Fotoğraf 23- Eski Cami'nin batı penceresi

Fotoğraf 24- Yapının ana giriş kapısı

Fotoğraf 25- Harim mekânın içindeki süsleme bordürleri

Fotoğraf 26- Mihrap süslemelerinden detaylar

Fotoğraf 27- Harim mekânın batı duvarındaki süslemeler

Fotoğraf 28- Harim mekânın batı duvarındaki süslemeler

Fotoğraf 29- Harim mekânın batısında bulunan odanın doğu duvarı

Fotoğraf 30- Yapının duvarlarını dolanan geometrik motif

Fotoğraf 31- Mihrap nişinin batı tarafındaki yazı

Fotoğraf 32- Harim mekânın batı duvardaki yazı

Fotoğraf 33- Harim giriş kapısının üstündeki kitabe

Fotoğraf 34- Girişin önündeki sundurma

Fotoğraf 35- Yapının giriş kapısı

Fotoğraf 36- Han'ın üst örstü

Fotoğraf 37- Han'ın içten görünüşü

Fotoğraf 38- Yapının göçen kısımları

Fotoğraf 39- Girişin sağ tarafındaki mekân

Fotoğraf 40- Dikmelerinin altına konulan devşirme malzemeler

Fotoğraf 41- Hacı Kâhyalar Odası'nın dıştan görünüşü

Fotoğraf 42- Yapının iç kısmında kalan sıva izleri

Fotoğraf 43- Yapının güney duvarı

Fotoğraf 44- Yapının doğu duvarı

Fotoğraf 45- Han Önü Çeşmesinin cephe görünüşü

Fotoğraf 46- Yapının ayna taşının detayı

Fotoğraf 47- Yapının yalak kısmı

Fotoğraf 48- Yalak kısmından detay

Fotoğraf 49- Yalak kısmından detay

Fotoğraf 50- Hacı Kâhyalar Çeşmesi görünüş

Fotoğraf 51- Çeşmenin ayna taşı

Fotoğraf 52- Çeşmenin yalak bölümü

Fotoğraf 53- Yalak kısmından detay

Fotoğraf 54- Tek Göz Köprüsü'nün kuzey taraftan görünüşü

Fotoğraf 55- Köprünün güney taraftan görünüşü

Fotoğraf 56- Köprünün üstten görünüşü

Fotoğraf 57- Köprü kemerinin alt kısmı

Fotoğraf 58- Köprü kemerinden detay

Fotoğraf 59- Ömer Yılmaz Evi'nin görünüşü

Fotoğraf 60- Ömer Yılmaz Evi'nin alt katı

Fotoğraf 61- Evin avlusundaki helâ kısmı

Fotoğraf 62- Evin dam bölümü ve giriş kapısı

Fotoğraf 63- Evin ön cephesi

Fotoğraf 64- Evin mutfak kısmı

Fotoğraf 65- Evin odasının dolap bölümü

Fotoğraf 66- Evin cephe kısmındaki hayvan kafası

Fotoğraf 67- Neslihan Çetinkaya Evi'nin giriş bölümü

Fotoğraf 68- Neslihan Çetinkaya Evi'nin kuzey cephesi

Fotoğraf 69- Yapının alt katının, kuzey tarafındaki oda

Fotoğraf 70- Yapının doğu cephesine bitişik ahır bölümü

Fotoğraf 71- Evin mutfak bölümü

Fotoğraf 72- Hayat kısmına sonradan yapılan ekleme oda

Fotoğraf 73- Hayatın batı cephesi

Fotoğraf 74- Hayatın kuzey cephesi

Fotoğraf 75- Doğu taraftaki odanın dolapları

Fotoğraf 76-Batı taraftaki odanın ocak bölümü

Fotoğraf 77- Batı taraftaki odanın dolap bölümü

Fotoğraf 78- Batı taraftaki odanın güney cephesi

Fotoğraf 79- Gusülhanenin iç kısmı

Fotoğraf 80- Doğu taraftaki odanın kapısı

Fotoğraf 81- Osman Şen Evi'nin giriş cephesi

Fotoğraf 82- Osman Şen Evi'nin helâsı

Fotoğraf 83- Osman Şen Evi'nin damındaki loğ taşı

Fotoğraf 84- Osman Şen Evi'nin terek bölümü

Fotoğraf 85- Osman Şen Evi'nin güney cephesi

Fotoğraf 86- Doğu taraftaki odanın batı cephesi

Fotoğraf 87- Ortadaki odanın iç kısmı

Fotoğraf 88- Batı taraftaki odanın dolap bölümü

Fotoğraf 89- 1 nolu mezar taşı

Fotoğraf 90- 2 nolu mezar taşı

Fotoğraf 91- 3 nolu mezar taşı

Fotoğraf 92- 4 nolu mezar taşı

Fotoğraf 93- 5 nolu mezar taşı

Fotoğraf 94- 6 nolu mezar taşı

Fotoğraf 95- 7 nolu mezar taşı

Fotoğraf 96- 8 nolu mezar taşı

Fotoğraf 97- 9 nolu mezar taşı

Fotoğraf 98- 10 nolu mezar taşı

Fotoğraf 99- 11 nolu mezar taşı

Fotoğraf 100- 12 nolu mezar taşı

Fotoğraf 101- 13 nolu mezar taşı

Fotoğraf 102- 14 nolu mezar taşı

Fotoğraf 103- 15 nolu mezar taşı

Fotoğraf 104- 16 nolu mezar taşı

Fotoğraf 105- 17 nolu mezar taşı

Fotoğraf 106- 18 nolu mezar taşı

Fotoğraf 107- Eski Cami'nin dama çıkan merdivenleri

Fotoğraf 108- Belenardınç Cami Süslemeleri

Fotoğraf 109- Baklan Boğaziçi Kasabası Eski Cami Kalem İşİ Süslemeleri

Fotoğraf 110- Acıpayam Yazır Cami Kalem İşİ Süslemeleri